

# המלה

ישרו בערכה מסלה לאלקינו (ישעי' מ' ג')

ירחון — בעברית ובאידית

מוקדש לעניני תורה ויהדות

יוצא לאור ע"י

ועד הרבנים דניו-יארק רבתי

חוברת י"ב.

ב"ה, חדש טבת, תרצ"ו.

שנה א'.

## תכן הענינים:

שאלות הזמן: בשם מי ולמי אתם מדברים? תפילה וברכה..... המערכת  
 פשוט במעשים ובמחשבות..... הרב משה אביגדור עמיאל  
 ר' איצלה וואלוזינער זצ"ל..... הרב מ. ש. שפירא  
 מכתב אל המערכת..... ברוך הרשונוב  
 חדושי תורה: בירור דברים..... הרב משה ראזען  
 קונטרס המים..... הרב ניסן טעלושקין  
 ברור הלכה..... הרב יעקב ליב מוינעשטער

וואס מען מוז און וואס מען טאר נישט דולדען! ; א שוחט וואס קעמפט געגען  
 כשרות פארזיכערונג..... רעדאקציע  
 הרב קוק אלס פאלקס מניגור..... הרב מ"י ישר  
 פון דער טעטיגקייט פון ועד הרבנים, לוח ומודעות.

## "HANSILOH"

Published by

RABBINICAL BOARD OF GREATER NEW YORK

229 East Broadway, New York, N. Y.

Vol. 1.

New York, January, 1937.

No. 12.

תנאי החתימה:

\$1.00 — להצי שנה

לשנה — 2 דולר

נדפס בבית הדפוס ניונוברג ליינאטייפונג קאמפאני, 63 סאפאלק סטריט, ניו יארק, נ. י.

## שאלות הזמן

## בשם מי ולמי אתם הולכים לדבר ?

יושר מאלה שהתורה הקדושה שלנו הנחילה אותנו ואת כל העולם, או כלום יכול עם הבא בדרישה בכח תורה זו לשלול זכויות של מי שהוא או להטיל ממשלה על מי שהוא בעל כרחו, דברים שהם לגמרי נגד הרוח של תורתנו. ולמי אתם פונים בפשוטיכם ? — לערבים ? אבל הרי לא הקיצונים ולא המתונים שבהם באו לפניכם או אתכם בדברים (ונניח שדבריהם — דברי סמך הם), והציעו כי ישליכו את נשקם, יתירו את הרמותיהם, ישתקו את עתוניהם המרעלים והמרעילים ובלבד כי נסכים על „פריטט“ ? והרי אלה עומדים על דרישותיהם כי א"י כולה שלהם ואין רוצים לותר כלום, ואותם אתם אומרים לפצות בשעה שאין הם נכונים להתפצות כלל ?

ובריטני ? — הלאוי והיתה רוצה באמת להביא שקט ושלום בארץ, — היא אינה זקוקה לזיתורכם. ואם יש לה „חשבונות“ אחרים משלה — תותר בלעדכם ולא תשאל אתכם.

בכל דור עומדים עלינו לשלול מאתנו זכויות האדם והעם שלנו אבל מעולם ולעולם לא נצדיק את הרשע שנזמלים אתנו. ידענו כי תשועתנו לא בהם בגוים „אוהבים“, כ"א מאבינו שבשמים, ויודעים אנו ותקותנו אתנו כי סוף סוף „וציון במשפט תפדה“.

ואתם, פטרנינו, כשאתם נוטלים את האחריות לעשות דבר שהוא נגד העם ונגד תורתו. בשם מי ולמי אתם מדברים !

## תפילה וברכה !

אין לנו כאן כל יכלת ורשות למוד ולהעריך את מדת גדלו וערכו של כל אחד משני המועמדים על כס הרבנות הראשית בארץ ישראל ; ועד כמה האחד או משנהו יותר

לאלה ששמו עטרת הפטרנות של עם ישראל על ראשם, והולכים בשמנו לותר על זכויותיהם בארץ ישראל, הזכויות שהנחילו מן השמים לאבותינו ולנו עד סוף כל הדורות ; הזכויות שקנינו ברכבות נפשות ובנחלי דמים ודמעות, והללו נכנסים לשתף בהן אחרים אתנו ; לאלה שדעתם ולכם קלה עליהם לנהל משא ומתן של „פריטט“ עפ"י איזה פירושים ובאורים שיהי' להקטין ולהמעט דמותה וערכה של שאיפתנו הקדושה שאנו נותנים נפשנו עלי', לאלה אנו שואלים : — בשם מי ולמי אתם הולכים לדבר ? בשם הישוב בארץ ישראל ?

אבל הרי חלקם היותר גדול של אחינו מתנחלי הארץ, שאתם כאלו את טובתם הנכם דורשים, להצילם מפחד של טבח ומשסה, הרי הם עומדים וצווחים „שקילי טיבותך ושדיא אחיזרי“ ! איננו רוצים בויתורים שלכם, ולא ב„ישועה“ שאתם מצפים בשבילנו על ידיהם. בכחו של השוכן בציון באנו אל הארץ ובכחו נעמוד כחמת ברזל נגד כל מי שינסה לקחת מאתנו את מולדתנו — ולא בשם אתם מדברים.

ולא בשם העם שבגולה —

כי האם נתנה לעם הזה היכולת להביע את דעתו, והאם נמלכתם עמו ? והרי כל אלה שנתנלה להם המשא ומתן המיסטריוזי שאתם מנהלים, נרעדו משמועה, כי נמצאו להם „בעלי טובה“ העושים במחשך את מעשיהם, ונושאים ונותנים בנשמת חי' בלי שאלת פיהם ול„פשר“ בשמם את טענותיהם, ואלו לא יסכימו בשום אופן כי תחתמו בשם העם תעודה המכחשת את דברי נביאיו, וגוררת את בטולה של הצהרת-בלפור זו שהיתה לכוכב המזהיר הראשון באלפי שנות נדודו.

ואף לא בשם הצדק והיושר לשכנינו אתם זקוקים !

כי כלום אתם דוצים לומר שהברית שאתם באים לכרות עם שכנינו יכיל יותר צדק ויותר

אבל הבעיות נשארו רק בעיות ללא שום פתרון מוחלט; ועדיין הן בכלל "תיקו".

ואמנם בכנום התרבות האמור עמדו על כמה סבות, שגרמו לרפיונה של התרבות, אבל כמדומני שההסיורואתהסהבהעיקריות. כל הבעיות של התרבות לא יפתרו אם לא נפתור מתחלה בעיה אחת. לא הבעיות שמסביב להתרבות אלא בעיות התרבות העבריות גופה, זאת אומרת תרבות יהודית מהי?

ונראים הדברים, שבכוונה משמיטים לגמרי בעיה זו. מדברים על כמה וכמה דברים טפלים וקלי ערך שבבעיות התרבות, ואלו על בעית הבעיות עוברים לגמרי בשתיקה, כאילו זוהי כבר בבחינת "מושכל ראשון".

ובעית התרבות היהודית זו כרוכה עוד בבעיה יותר מקיפה ועמוקה: הבעיה היהודית מהי? — הגעו עצמכם, איך אפשר לדבר על בעיות התרבות היהודית, אם לא נקבע מקודם מהי תרבות יהודית, אם לא נדע מראש, מהי היהדות בכלל?

ואמנם לחלק גדול של היהודים אין כל אלו הדברים בבחינת שאלה כלל, כי התשובה — תשובה ברורה — השיבו כבר לפני כאלפיים שנה, כשעמדו על הר סיני, ובכלל יש להם שם אחר לנושא זה: היו קוראים לה תורה, ובשם תורה כלול כל מה שנוצר ונתחדש במשך אלפי שנים, מזמן מתן תורה עד היום הזה על פי רוח התורה ויסודותיה. ועל זה אמרו חז"ל: "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נתן הקדוש ברוך הוא למשה בסני".

היו תקופות שונות גם ליהדות: תקופת הנביאים, והתנאים והאמוראים ורבנן סבוראי, ונאונים ראשונים ואחרונים, ונתהלקו התקופות לא רק לפי סדר הזמנים, אך גם לפי סדר המקומות, כמו תקופת חכמי ספרד ותקופת חכמי צרפת וכדומה, וכל תקופה ותקופה חדישה הכניסה כמה וכמה עיקרים וענפים ביהדות, אבל הצד השווה שבהן, שכולן ינקו את יניקתן משורש רוחני אחד ומיוחד: שורש התורה,

מתאים לנשיאות השוכה זו. יודעים אנו אך את זאת, כי שניהם הם גדולי ישראל ושניהם נמצאו לכדאים וזכאים להיות עומדים להבחר לכסא של רבנות זה שהוא היותר חשוב בעולמנו.

אופן הבחירות הי' נהדר, ונערכו בטכס מתאים, אחרי עיון רב ומתוך שקול הדעת "שלא הי' כאן אותן ההתנפלויות וההתנקשויות במועדים, כמו שרגילים לראות לפעמים, ההתאפקות בין המצדדים נראתה כאן באופן משיבוע רצון" (מתוך מאמר ב"היסוד"). ומתוך שני מלכים — מלכי רבנן — שלא יכלו לשמש בכתר אחד נבחר הרב הגאון הגדול ר' יצחק אייזיק הרצוג שליט"א למלא מקום רבן של ישראל הנרא"י קוק זצ"ל.

ואנו בתפילתנו, ביחד עם כל הישוב הארצי-ישראלי, כי יעלה בידי בחירם, ביחד עם חבירי גדולי הרבנים שנבחרו לעזרתו במועצת הרבנות, "להשכיח אהבה ואחווה ושלום ודעות" בעיון בכלל ובעיון המצוינת בפרט, ויהי רצון שתתנשם בימיהם שאיפת עמנו להנאל גאולה שלמה בארצנו, ותתקיים בהם ברכת הבוחרים: "שמאותו המוסד הדתי העליון שבארץ, הנקרא מועצת הרבנות הראשית, תקום בעתיד הקרוב סנהדרין גדולה בלשכת הגזית בירושלים".

## פשוט במעשים ובמהשבות

### מאת הרב משה אביגדור עמיאל

בעיות התרבות העבריות — בעיות ישנות נושנות הן; ימיהן כימי התרבות העברית גופה. שמענו את הבעיות הללו בכל הקונגרסים הציוניים, שמענו אותן ביהודי בועידות מיונסק הידועה בשנת תרס"ב, שהשתתפו בה האריות שבחברת התרבות, כמו אחד העם וכדומה; שמענו בכנסות התרבות בחרול המועד סוכות בתל-אביב — שיטמו מעיד עליו, שהוא הזקדש לשמה של התרבות בלבד.

שמלאה את כל חדרי לבכם ומוהם, ולית אתר פנוי מינה".

עד שבאה תקופת ההשכלה בישראל, שבאה בקולי קולות והביאה לידי התבוללות לאומית בהשאי ובקול רממה דקה.

לכתחילה גם תנועה זו כאילו באה לשם שמים — כדי להכניס את יפיפותו של יפת באהלי שם מחד גיסא, ולהראות להמלכים והשרים את יפיו של אהלי שם מאידך גיסא, אבל כל עין חודרת היתה יכולה לראות (וכמו שראו זאת גדולי התורה מיד) שבזה היה כבר ט ש ט ו ש ה ג ב ו ל י מ בין התורה שלנו ובין חכמת הגויים שלהם, ואם גם בזמנים שונים לפנים הכנסנו יפיפותו של יפת באהלי שם, הרי זה היה על יסוד של תורת חיים, וכל בעל חי מעכל בקרבו כמה מיני דברים והם נעשים לעצמו ובשרו של בעל החי, וכך יש גם כן ע כ ו ל ר ו ח נ י . אבל בתקופת ההשכלה כבר נחלשה הנקורה היהודית לגמרי, וכח הקליטה והעכול כבר לא היה להם, מפני שהגישה אל כל הפרובלימות האלה כבר לא היתה גישה יהודית.

ההבדל בין תקופת הרמב"ם ז"ל ובין תקופת מנדלסון הוא זה: אף החולין שלקה הרמב"ם מחכמת יון הביא אל הקדש פנימה והכניס תחת כנפי השכינה, בעוד שבבתקופת ההשכלה של מנדלסון היה להיפוך: גם היסודות הקדושים נעשו חולין.

כי הכל הולך אחר הכיוון, והכיוון היה להוציא אותנו מתוך הנקודה היהודית, שהיא צרה מאד לפי דעתם, אבל היתה מבצר עוז לפי דעתנו. והכיוון שלהם הצליח בידם, והם הוציאו אותנו למרחב, אבל לא למרחב יה אלא למרחב מדבר הגויים, ואם כל התנועות שקמו בישראל עד תקופת ההשכלה היו על כל פנים יניקתן היסודית מן הנקודה היהודית שלנו, הרי תנועת ה"השכלה" על עיקרה ויסודה היתה ילידת חוץ, וגם הורתה וגם לידתה היו שלא בקדושה וכל עיקרה לא באה אלא כקדרום לחפור בה, כדי להשיג על

שבכל התקופות האמינו באמונה שלמה, שזאת התורה לא תהיה מוחלפת ולא תהא אחרת מאת הבורא יתברך שמו.

היו גם תנועות שונות בישראל ומפני כך היתה כמעט תמיד מלחמת המפלגות בישראל. בבית ראשון — מלחמת הכהנים והנביאים וכדומה; בבית שני, — הפרושים והצדוקים והחסידים; ואחר כך — מלחמת הרבנים והקראים, מלחמת החסידים והמתנגדים וכדומה. אבל בסיס אחד היה לכל התנועות האלה גם יחד, אפילו לתנועות היותר נפסדות, כמו תנועת הקראים והוא האמונה החזקה בתורה מן השמים, כי לא היתה אף תנועה אחת ביישראל שלא לקחה עיקרה ליסוד ולבסיסה. ידענו היטב, שמלבד התורה יש גם חכמה ופרפראות לחכמה, פרי הרעת והבנה האנושית; ומעולם לא אמרנו כאותו הכליף שגזר גזירה לשרוף את כל ספרי החכמה משום, "ממה נפשך": אם יש בהם דברים טובים הרי כבר ישנם בקודאן. אנו היהודים המאמינים לא באנו לטשטש את הגבולים וביחוד לטשטש הגבול של תורה, ואמרנו: "אם יאמר לך אדם יש זנמיה בגויים תאמין, דכתיב והאברתי חכמה מאדם ותבונה מהר עשו; יש תורה בגויים — אל תאמין שנאמר, "מלכה ושריה בגויים אין תורה" (מ"ר איכה). ובכן תורה היא זו שאיננה אצל הגויים, זו היא הנקודה היהודית, שאי אפשר למצוא דוגמתה בשום אומה ולשון.

ואמנם לפעמים נתעוררו הרבה סתירות בין התורה ובין החכמה, והיו בין חכמי ישראל כאלה, כמו ר' סעדיה גאון ר' יהודה הלוי, הרמב"ם, ור"ש בן גבירול וכדומה, שנסו לסלק את הסתירות הללו. ואם כי אי אפשר להגיד שתמיד הצליחו, ויש מקומות שהם בחינת "וישב ברוחק" והסתירה נכרת אף אחרי הישוב, אבל על כל פנים הגישה שלהם גם לסתירות וגם להישובים היתה גישה יהודית מתוך "הנקודה היהודית" האמורה,

מנדלסון התימרו משכילי הנויים בהחכמה האנושיות, ואלה שיש להם רק אמת המדה של הנויים החליפו את תורת ישראל בחכמת ישראל. ועכשיו, כשאצל הנויים בא "שנוי ערכין", ובמקום החכמה האובייקטיבית באה התרבות הלאומית, שכל גוי וגוי מתגדר בה, ביחוד בשביל טובת עצמו — הרי גם אנחנו מחקים אותם בכל הפרטים והדקדוקים, בכל הקוצין והתנין.

ויש לומר, שלפעמים עוד הרחיקה ה"תרבות" לכת מן ה"הכמה" — "הכמת ישראל". כי סוף סוף אין יהדות בלי עיקרים, והם המסגרת לקבוע את התחום של היהדות לומר, מי שמודה בעיקרים אלו הוא בכלל יהודי. ואף על פי שהיו חלוקי דעות גם במספר העיקרים (הרמב"ם ז"ל קבע מספרם שלשה עשר, והר"י אלבו — שלשה), אבל בזה לא היתה פלוגתא בישראל עד הזמנים האחרונים, שעל כל פנים יש להיהדות השקפת עולם משלה, ועל ידי כך היא נחשבת לסגולה מכל העמים, ועליה היא מוסרת את נפשה מימות עולם. ועל העיקר הזה — שיש לנו סוף-סוף עיקרים משלנו — לא היה אדם חולק בישראל, וגם "הכמת ישראל" שעקרה כמה וכמה עיקרים בישראל, עוד נשאר לה כשארית הפליטה עיקר אחד, כדי להבליט בזה את היהדות, הוא העיקר של "שמע ישראל, ה' אלקינו ה' אחד", כי היא העמידה את כל היהדות על האמונה באחדות ה' וכל תעודתנו היא להפיץ את האמונה הזאת בין כל גויי ארץ ואמנם גם עיקר זה פגמו בכמה דברים ואם הז"ל אומרים על זה "שמע בכל לשון שאתה שומע", הנה הם השמיעו זאת דוקא בכל לשון, אבל רק לא בלשוננו, בלשון הקודש שהשתדלו דוקא להשכיחה לגמרי. אבל על כל פנים גם הם הכירו שיש ליהדות מה שהשמייע לכלל אומות העולם ואפילו לכל אומה ואומה בלשונה היא. אבל התרבות שבאה במקום "הכמת ישראל" אין לה אף העיקר הזה, כלומר לא נשאר לה מכל העיקרים שבתורת ישראל אף עיקר אחד, שיהיה

ידה את "שווי הזכויות" עם כל הנויים. והפרצה היותר גדולה שההשכלה עשתה ביהדות, שלא היתה דוגמתה לפניו, היא זו — שפרצה את הנקודה היהודית לגמרי, אצלה בטלה אמת המדה שלנו, ובמקומה באה אמת המדה של הנויים. ולא רק כמה שנוע להחיים, אלא גם כמה שנוע לתורת החיים לא היתה לה אמת מדה אחרת אלא זו של הנויים.

אז נולד מושג חדש בישראל, במקום "תורת ישראל" באה "הכמת ישראל", ואמנם יש לפעמים שהשם גורם, כי כאמור: אם יאמר לך אדם שיש חכמה בגוים — תאמין, ואם יאמר לך אדם שיש תורה בגוים — אל תאמין. ואם אין בגוים תורה איך אפשר שתהיה לנו תורה?

"הכמת ישראל" — זאת אומרת: שכל התורה שלנו נהפכה להם רק להיסטוריה של העבר בלבד, ואם גם אצל הנויים יש חכמים חוקרי קדמוניות של האומות העתיקות, הלא אין להתבייש גם בחקירת העבר של ישראל. ואם התורה שלנו היא תורת חיים הרי החכמה שלהם, "הכמת ישראל", היתה רק חכמת המצב. התחכמו והשכילו איך להקים מצבה יפה לעם ישראל שעבר ובטל מן העולם, ומה לכתוב עליו אחרי ה"פה נקבר", דבור שבו מתחלת כל מצבה.

אבל גם "הכמת ישראל" לפי מושגם הם לא האריכה ימים, ונכדיהם וניניהם של "הכמי ישראל" אלה כבר יצאו לגמרי מכלל ישראל, מפני שסוף סוף "גזירה על המת שישתכח לאחר שנים עשר חודש".

ואמנם "הכמת ישראל" כבר פשטה את הרגל. אבל תחת התשובה לתורת ישראל — בא רק שנוי השם. במקום "הכמת ישראל" — "תרבות ישראל", שגם היא הורתה ולידתה שלא בקדושה, ואין לה שום קשר עם תורת סבא אלא הלושון בלבד.

ובעצם הענין: אולי גם שנוי השם זה בא ביחוד מן השנוי שבא אצל הנויים מזמנו של

## ר' איצלה וואלזונער זצ"ל

(עבודתו הצבורית)

מאת הרב מ. ש. שפירא

(המשך)

אחד מהמאורעות היותר גדולים בחיי הגר"י, היא נסיעתו לפטרבורג בשנת תר"ד. ע"פ הצעת שר ההשכלה של העת ההיא אוברב, נקראה לעיר הבירה מועצה מבחירי האומה, ובין הנבחרים היה גם ר' איצלה. כפי שנודע לנו כעת ממסורות נאמנים, אשר אין להטיף ספק באמתתם, היתה שאיפת הממשלה אז, להפיץ השכלה רוסית בין היהודים ולהביאם על ידי זה לירי טמיעה גמורה. השליח לדבר מצוה זו, היה הר"ר לילנטל אחד ממיסדי בתי הספר החדשים בריגא. מפני איזו סבה בלתי נודעת, ברח אח"כ לאמריקה ועמד בראש תנועת הרי-פירמים וגם כתב בספר את כל זכרונותיו מתקופת ההשכלה ברוסיה ומכל מה שעבר עליו שם. בזכרונותיו אלה, שהם חמר חשוב ונכבד מאד לכל המתעניין בתקופת ההשכלה ברוסיה הוא מיסר, אגב אורחא, איזה פרטים ושרטוטים כענינים מתמונת הגר"י.

כאשר נודע לו שהגר"י נבחר לעיר בפטרבורג, החליט לבקרו בוואלזון, ולהשפיע עליו שבל יתנגד לתקונים בחיי ישראל. והודיע לו מקודם ע"ד באו. חיש מהר נתפשט הקול בהעירה הקטנה, שבקרוב יבא אותו הר"ר, שכ"כ הרבו לספר עליו אגדות שונות ומוזרות. כאשר אך הגיע לוואלזון, הכירו בו שהוא הוא אותו הר"ר האשכנזי, וכל אחד רץ לבשר את הבשורה להגר"י כי האורח המקווה בא. כשבא לבית הגר"י קבלו חתנו ר' ליבלה בסבר פנים יפות ובקשו לשבת ולהנפש מעמל הדרך.

אחרי רגעים אחרים יצא הגר"י מחדרו, מלובש בבגדי יו"ט, ושאלו לשלומו ושוחחו ע"ד ענינים שונים. בתוך השיחה אמר לו הגר"י: שהרבר היותר עקרי והיותר נחוצי לכל עבודה צבורית הוא, להזדין בסבלנות במדה מרובה, ורק על ידה יכולים להתגבר על כל המכשולים והמעצורים העומדים לשתן לכל עסקן צבורי על דרכו, ומי שנחן בסגולה זו הוא

עיקר חיובי, שיחייב את כל מי השייך ליהדות, חוץ מן הלשון בלבד. נתבטל גב ה"שמע". כי מי שאין לו אלא לשון בלבד — אין לו מה להשמיע לאחרים.

אבל כלום יש סתירה יותר גדולה להרוח האומי שלנו, אם אנו מעמידים את היהדות כולה על הלשון בלבד? כל מי שיש לו מושג מן היהדות יודע, שמאז ששמענו על הר סיני את הצווי "לא תעשה לך כל פסל וכל תמונה" נקלטה בתכונתנו הלאומית המדה להעדיף תמיד על הצורה. וסוף סוף הלשון היא רק הצורה של המשה ולא המחשבה בעצמה. ואם מעמידים את כל היהדות רק על צורת הלשון בלבד, כלום אין בזה בנידה לאומית וסתירה לכל תכונתנו הלאומית?

התרבות היהודית לא הצליחה עד עכשיו ולא תצליח כל זמן שלא תברר לעצמה, מהי היהדות בכלל. ואם היהדות היא לדעתם באמת רק הלשון בלבד, הלא עליהם להסיק מזה את המסקנות הניזונות האחרונות. וכשם שאלה העומדים על בסיס היהדות התורנית סבורים, שמי שממיר את דתו אינו יהודי, אף אם הוא מזדע היהודים, ומי שמקבל עליו את התורה אף אם הוא מזדע הגויים נכנס למחנה היהודים, הרי כך גם עליהם לקבוע מדה כזו בנוגע להלשון; הם צריכים להכריז על כל אלה שאינם מדברים עברית שאינם בכלל יהודי, ולהיפך — על כל גוי המדבר עברית שעל ידי כך בלבד נעשה ליהודי.

אולם לעקביות שכזו מסופקני אם יגיעו אף הקיצוניים שבבעלי התרבות.

וסוף סוף נשארה עצם התרבות היהודית בכעיה: תרבות יהודית כללית. יסודות התורה מהי?

(הארץ)

למחר הוליוו הגרי"ץ לבית הקברות להראות לו את קבר אביו הגאון זצ"ל. איזו יראת הכבוד — מעיר הר"ר לילנטל — אחזתני כשנגשתי אל האהל הבנוי על קבר הגר"ח.

הגרי"ץ נשען בראשו על קיר האהל והשתקע במחשבותיו לרגעים אחדים. כשנתעורר אמר לו: התקופה של הדור הקודם — תקופת מר אבא זצ"ל, כבר עברה לכלי שוב עוד. זו היתה תקופה של ענקי הרוח וגדולי המחשבה שלא השאירו כמותם אחריהם, וד' יודע מה יהיה בימים הבאים. ימי בקורו של לילנטל חלו בין כסא לעשור.

ערב יוה"כ הציע לו הגרי"ץ שילך לטבול בהמקוה, אך כאשר נודע ללילנטל שבעלי הבתים ותלמידי הישיבה כבר הלכו לטבול והמים נעשו מלוכלכים ומזוהמים, השתמט מאתו באמתלא, שהוא קצת חולה. כל היום עבר על הגרי"ץ בהכנות ליום הקדוש והנורא.

בשעת תפלת כל נדרי היה בית המדרש מלא מפה לפה ואחר נמר התפלה חכו כל הנאספים בכליון עינים לדרשת הרב.

הגרי"ץ עלה על הבמה ועורר את העם לתשובה ולככי, וגם הוא עצמו בכה הרבה. תוכן דרשתו היה ע"פ סגנון הרבנים של העת ההיא.

הר"ר לילנטל מוסר בספרו זה משל מהגרי"ץ שאמר אז: כפרי אחד בא לאחת מהעירות הגדולות שבאשכנז. פתאם נפלה תבערה בעיר, ושם היה המנהג שהיו מכים בתף לאסוף את העם לבא לעזרה. הכפרי בנסותו חשב שהתף הוא האמצעי היחידי לכבות את האש, ובשובו הביתה קנה לו תף בתור סגולה לשרפה. לימים נפלה דלקה בחצרו והתחיל להכות על התף, אך כל עמלו היה לשוא: הלהב התפרץ יותר ויותר ושרף את כל הנמצא בחצרו. לא הבין הכפרי את הדבר הפשוט הזה, כי התף הוא אמנם טוב לעורר על ידו את האנשים לבא לעזרה, אבל בלי מים אין בו ממש.

וכן הוא הדבר ביוה"כ: התפלות וההכאות על הלב הן רק בבחינת תף לעורר על ידן את האדם לתשובה, ואם לא תבא אחריהן החרטה הנמורה אין בהן כל תועלת.

בטוח כי עבודתו תביא ברכה לעמו. הר"ר לילנטל מתאר אותה, בתור חכם גדול בעל עינים חודרות, עם מצח רחב ופנים מפיקים טוב, יופי ועדנה.

אח"כ הזמינו לארוחת הצהריים וגם כבדו בכרכת המזון. אחר הברכה העיר לו ר' איצ"ל: האקצינט שלך הוא כגד המדבר עברית, ומעולם לא עלתה על דעתי, כי ההבדל באופן הביטוי, בין יהודי ליטא ואשכנזי הוא כ"כ גדול, אולם למרות ביטויך המוזר אני מחזיק אותך ליהודי המסור בכל לבו ונפשו לעמו והשוואף להביא סדרים טובים ונמוסים מתוקנים בחייו.

לפנות ערב הלכו להשיבה להתפלל תפלת המנחה. אחדים מהתלמידים קדמו את פניו בשלום עליכם הרניל, אולם הרוב מהם לא שמו אליו לב והמשיכו את למודם האלה. תפלתו של הגרי"ץ, כפי שמתאר אותה, היתה כולה מלאה התלהבות דתית. אחרי תפלת המעריב הלכו הגרי"ץ, חתנו ר' ליבלה עם לילנטל לטיל קצת ברחובות קריה. הערב היה יפה ומקסים מאד. ר' איצ"ל התענג מאד על הדר הטבע, ובטא פסוקים אחדים, מספר תהלים, שהתאימו למצבו הנפשי אז שהיה מלא השתוממות על הדר הטבע ויופי הבריאה. באותו הרגע — מעיר הר"ר לילנטל — הכרתי בו שהוא גבוה ונעלה הרבה על שאר חבריו רבני דורו. כשנגעו אח"כ בחיי הישיבה אמר לו הגרי"ץ: אני כבר זקנתי ואין בכחי עוד לענין את המחנות הצעירים השואפים לחדושים עמוקים, אולם חתני ר' ליבלה הוא מלא כח עלומים והוא מניד שעורים חשובים פעמים אחדות בשבוע.

בבקר — הוסיף הגרי"ץ לבאר לו את סדר הלמוד — מוכרחים כל התלמידים לבא להשיבה להתפלל. אחר התפלה אני מבאר להם את פרשת השבוע עם רש"י ובאורי אני. הלמודים נמשכים כל היום והרבה מהם ערים כל הלילה ולנים על ספסלי הישיבה (כפי שנתבאר לי מאנשים נאמנים, התנגדו ראשי-מיסדי הישיבה בכל תקף להמנהג הנהוג אז בשאר קבוצי התורה שהבחורים יישנו בהשיבה. ורק אלה בעלי „המשמרות" היו ישנים לשעה קלה על ספסלי הישיבה להחליף כח ואון).

הגיעה לאיוונץ בערב שבת. אז נפל סכסוך בין המלויים אותו בדרכנו ובין אנשי איוונץ, באיזה מקום ינוח הצדיק. הדינים הוציאו פסק זה: אחרי שמעולם לא נסע הגר"ץ ביום ו' אחרי הצות, אי אפשר להוליכו הלאה, ועדת איוונץ זכתה בו.

קברו נמצא אצל קבר הגאון ר' איצלה לאז-דייער, זה שהיה לפניו מתנגדו היותר גדול. זה כחו של המות שהוא מקרב רחוקים ומפשר בין מתנגדים.

## מכתב אל המערכת

מערכת נכבדה!

ב"המסלה" מקורש אדר, שנדפסה לירי, מתעניין ומתאונן הרב ר' ניסן טעלושקין נ"י בצחות לשונו הזכה, על עתידותיה של היהדות באמריקא. ואם כי מכיר אנכי את ערכו הרב של הרב הנ"ל בכשרונותיו הנעלים. כנ"ל ארהוב עוז כנפשי להוות רעתי לפני קוראי "המסלה" כי במחכת טעה בהצהרתו כי המסלה החדשה אשר כלל לו רור החופש. הנווה את רוח היהדות הספרותית. ופיש את מעול האמונה. תלוייה באשמת אבותנו שלא ראו את הנולד" כלבר, כי כלל אחד בולל ומקיר את כל הנמצא תחת השמש. אשר לכל-הליפין. לכליתמורה. ואין עומד תחת השמש. ראובן שנראהו עתה, איננו אותו ראובן שראינוהו בינה העברה. וכן היא הרבנות אצלנו עכשיו. לפני יובל שנים הרבנות היתה לעם, — עמוד העין יומם. ולעמוד איש לילה להאיר ולהגות את כל אנכי הנגף והמשכילים אשר על דרך חיי האומה. ובעת שהעם ה' נלון באורחותיו מדרך התורה הספרותית, היו ראשית מעשיהם להגדיל תורה ולהאדירה, ויעירו ויעוררו במאמריהם המחוכמים. המושבים לב של אדם לאהבת התורה תורת חיים ואהבת הסד, וכצופים עמרו תמיד על המצפה, ומודד הרוח בידם לרעת היבן רוח העם נוטה, וירעו לכלוא את הרוח. וגם מעבורת החנוך לא נקעה בכנס. וכל מנמסם להאיר העינים הכהות, ולחמם הלכבות הקרים והנקפאים. לחוק ירים רפות, ולאמץ ברכים כושלות.

אך כבוד הנזכר נשתנה פני הרב מכל וכל. ואחרת תראינה עינינו. ראשי הדת הווים שוככים. תרדפת ר' נפלה עליהם. ררכי החנוך על טהרת הקורט אכילות. ובנינו בני הרור החריש. מרחיקים ללכת הלאה הלאה. ונתונים לעם אחר. והרבנים רובם (לא כולם) הצטמצמו בר' אמות שלהם ולא יאבו לרעת מצב החנוך המעצב אשר ירד פלאים עשר מעלות אחרנית. וישימו מבתם על פרנסי הקהלה, ונטוריו קרתא העומרים בראש מוסדות החנוך אשר אין עטרותם הולמתם. ואם כי מך ערכי להרים ראשי ולתת עין כקורת על גדולי עמנו. אבל כפי אשר רוב שנותי חספו עכרי בעבודת החנוך, ופורתי און והון להתפתחות התורה. אהין להצהיר אשר האשמה תלויה גם בתופשי התורה, על אשר עזבו המטרה העליונה לבקר תהית והישיבות לקיים מה שנאמר: "אני מלמד להועיל ומרדיכך בדרך תלך".

ברוך הרשונב

בלב מלא דאגה ויגון נסע הגר"ץ, אחרי החג פטרבורגה להשתתף באספת הרבנים. הוא פחד מאד מפני הד"ר לילנטל ומשאיפותיו להשכלה. בחושו החזק הרגיש כי דבר בליעל צפון מתחת מסוה התקונים שהוא דורשם. וידוע ומפורסם בחוגי הלומדים והמשכילים מה שאמר לו אז הגר"ץ את הבאור על דברי חכמינו: אישי כהן גדול משביעים אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך, הוא פורש וכוכה והם פורשים וכוכים, ולכאורה הדבר תמוה, הלא ביום קדוש כיום הכפורים ובמקום קדוש כזה היש לחשד בראש האומה בבגידה ובמעל? אולם בודאי צריך לדון את כל אחד לכף זכות, אבל במקום שנוגע לכלל האומה וכשהדברים נעשים בצנעה ובהסתר מעין כל, או החובה לחשד ולהזהר את השליח צבור שיהא זהיר בדבור היותר קל פן יביא עי"ז אסון לעמו. ואתה הד"ר לילנטל, פנה אליו הגר"ץ, נעשית זאת הפעם לשליח האומה בחצרות מלכים אשר אין שום איש יודע מה בדעתך ובמהשבתך עלינו, ולכן אנו משביעים אותך שלא תשנה מאומה מכל מה שאנו מצוים עליך, וכשכלה את דבריו התמוגג בדמעות כ"כ עד שגם מעיני הד"ר לילנטל זלגו דמעות.

כל הנעשה בהאספה וכל מה שנדבר שם מכוסה בעלטה. מוסרים אמנם, פתגמים ושיחות שהיו בין שר ההשכלה ור' איצלה, אבל אין להם ערך מיוחד וגם יש מקום להטייל ספק באמתותם.

ר' איצלה שב לביתו מלא תוגה וצער. שם בפטרבורג היתה לו ההזדמנות להוכח ולראות בעיניו עד כמה חושבים רעה על עם ישראל בחוגים הגבוהים. ורגיל היה על פיו, כשבוו הבייתה, פתגם זה: הלואי שלא יורע מצב ישראל יותר. בתפלותיו אה"כ היה גונח ומתאנח עד שהאנחות היו נשמעות בכל פנות הישיבה.

ר' איצלה נפטר בשנת תר"ט, כ"ו סיון ונקבר באיוונץ הסמוכה לוואלוזין.

האגדה מספרת, כי נסע להתרפא במינסק ובשובו מדרכו נפטר באמצע הדרך והעגלה



## תרושי תורה

### בירור דברים

#### מאת הרב משה ראזען

רק ירשו לזה האומות — וביותר בזמן התלמוד שהיו להם גם אפר פרה כמו"ש הראשונים, וכתבנו מעט מזה בספרנו נזר הקודש לזבחים. נ"ז.

ולפי"ז יצויר בזה"ז כהן מקריב קרבן. ויצויר ג"כ סנהדרין יושבין בלשכת הגזית ג"כ מטעם זה דהקדושה דהבית לא בטלה, והיא בתקפה. והיינו אם יש ציור להיות דיינים מוסמכים, יצויר ג"כ ששיבתם במקום המיוחד להם. וכן כתב הר"ן בחידושו לסנהדרין ג"כ וז"ל ה"נ הו"ל למימר מדאמרינן לעיל מלמד שהמקום גורם, אלא דהא עדיפא לי' שאפילו יחזירו סנהדרין למקומן אינן יכולין לרונן דיני נפשות מאחר שאין כהן עבודה עכ"ל יעו"ש. וכוונת הר"ן ליישב הא דהקשו התוס' שם מדוע לא קאמר הש"ס רטעה בזה שהמקום גורם. אבל עכ"פ מבואר מדברי הר"ן האלו ריצויר שישבו סנהדרין בהמקום שאמרה תורה אעפ"י שאין בית, ואין כהן עובד עבודה.

והנה לפי המבואר דיצויר בזה"ז כהן עובד עבודה, אם יש בדינו הרשות להקריב קרבן א"כ יצויר ג"כ שישבו הסנהדרין במקומן, ומשמע אף שאין בית בנוי. אבל זה מובן דהסנהדרין האלו יש להם סמיכה, דמבלעדי סמיכה אין להם דין סנהדרין. וע"כ כוונת הר"ן בסנהדרין שהם מוסמכים. וטרם שנתבטלה הסמיכה.

ומטעם זה יש להבין היאך פסיקא להש"ס בתמורה שם דליכא עיה"נ בזה"ז. והא לפעמים יצויר שמקריבין קרבן, וגם סנהדרין יושבין במקומן. וע"כ כוונת הש"ס דברייתא זו שנוי' לאחר שנתבטלה הסמיכה מישראל וזה לא יתכן עד עמוד כהן לאורים ועפ"י נביא. אבל השיטת הרמב"ם דבקיבוץ חכמי ישראל תורת סמיכה על זה לדיני קנסות. שע"כ מסתמא זה מועיל גם לדיני נפשות, וא"כ יצויר גם דין עיה"נ.

זהו כוונתי בספרנו נזר הקודש לתמורה שם בסוגיא דף ח', וכתבנו בקצרה רק להעיר.

ראיתי ב"המסלה" חוברת י"א במאמר ידידי הרב הנאון הגדול הר"י דושאוויץ שליט"א דברי חכמים וחידותם, שתמה על מה שכתבתי בספרי נזר הקודש לתמורה ח' להעיר על מה שכתב הרמב"ם בפ"ד מסנהדרין הי"א שבקבוץ חכמי ישראל יכולין לעשות סנהדרין לרונן דיני קנסות, ומסתמא ה"ה דיני נפשות, מהא דמבואר בגמ' שם דעיר הנדחת ליכא בזה"ז, מדאין עושין עיה"נ אלא בבי"ד של ע"א, הרי דלא יצויר סנהדרין של ע"א בזה"ז, — והלא פשיטא שהרמב"ם לא קאמר אלא לענין דיני קנסות לחוד, שלזה בעינן רק סמוכין, אבל בודאי לא יאמר שום אדם לעשות סנהדרין בזה"ז לרונן דנ"פ, שהרי לזה בעינן דוקא המקום גורם, דהיינו שיהיו בי"ד הגדול בלשכת הגזית, עכת"ד.

כוונתי בזה שכתבתי, ומסתמא ה"ה דיני נפשות היינו מצד הסמיכה, כלומר אם מהני הסמיכה לדיני קנסות כן ע"כ סמיכה זו מועלת גם לדיני נפשות, כי הסמיכה חדא היא לקנסות, ולנפשות, והרמב"ם דנקט דיני קנסות הוא מפני הסרון התנאים האחרים אשר בזה"ז, והיינו תנאי דהמקום גורם שישבו סנהדרין בלשכת הגזית, וגם תנאי רבעינן כהן מקריב קרבן, וזהו משום דלא פסיקא בזה"ז. אבל תנאים האלה יצויר לפעמים גם בזה"ז, וזה הדבר: דלשיטת התנאים דקדושה שנוי' לא בטלה בזה"ז, מקריבין קרבנות גם בזה"ז, וכמו שכתב הרמב"ם להלכה בפרי"ט ממעה"ק הט"ו מי ששחט קדשים בזה"ז והעלם חוץ לעזרה הייב מפני שהוא ראוי ליקרב בפנים, שהרי מותר להקריב אעפ"י שאין בית יעו"ש, והרבה פוסקים מהראשונים ואחרונים רצו להקריב קרבנות בזה"ז כמבואר בשאלת יעב"ץ ח"א סי' פ"ט. וזהו דעת מרן הגרע"א ז"ל והחת"ס כמבואר בשו"ת חת"ם חיו"ד סי' רל"ו. אם

## קונטרס המים

## מימי העיר אם כשרים למקואות?

## מאת הרב ניפן מעלושקין

א. הכשרים המים שהעיר מספקת לתושביה לעשות מהם מקוה? הלכה זו לא נתבררה כל צרכה למעשה נהגו בעירנו ניריארק להחמיר ולבלי להשתמש במים הללו למקואות, ומתקנים מקואות ע"י מי נשמים, כפוד או מעינות, אבל טרם נשמע כברור טעם לאסור. הערוך השולחן (ר"א קס"ט) מתיר מים כאלה בפשיטות. הרב ר' ניסן מארקעל שליט"א מבופלא בספרו "בית נבונים" מטפל בדבר ומחמיר מפני שלא נתברר הדבר אם אין באים המים דרך בית קבול או בהוויית טומאה, הר"ר דוד מילער הוציא מחברת בשם מקוה ישראל, בהסכמות הרבנים הרש"א יפה, הרג"ז והרמ"ז זצ"ל, ובה מכשיר בפשיטות מימי העיר. עוד יש מחברות אחרות הדנות בדבר (להתיר) אבל אין הדין בהם מכורר למדי עפ"י מקורות הראשונים והאחרונים, ואף לא הטריווה א"ע לתת לפנינו ציור נכון ממהלך המים למען נדע אנו לדון עפ"י העובדות אם כשרים הם או לאו. וכשאנו פונים לגדולינו שליט"א בשאלה זו הם נוטים להחמיר מחסרון ידיעה, אבל אין מהם אומר הלכה ברורה, מפני שעדיין טרם נחקר היטב דבר תהלכות המים. ומפני שא"א שהדבר ישאר בעלטה, ולגזור גזירות סתם מעצמנו, ע"ז כבר הזהיר הנצי"ב זצ"ל (משיב דבר ל"ח), נכנסתי למקום שהניחו רבותינו להתגדר בו, וטרחתי בדבר זמן רב, הקרתי ודרשתי ב"דיפרטמנט און וואטער סר פלא"י" (מחלקת העירי' להספקת המים) חפשתי ועיינתי בקונטרסים שהדיפרטמנט הזה הוציא בענין תהלכות והובלת המים לעיר ואף שאלתי וחקרתי הרבה בע"פ את הממונים על הספקת המים וביניהם את האינז'נער הנכבד מר שמואל יודענפריינד שלכד מה ממלא משרת אינז'נער שם ומטפל בהספקת המים לעיר, הרי הוא ג"כ איש יודע ספר ולמד בילדותו ויודע את

האחריות שבדבר, אף השתמשתי בהידיעות שמסר לי הרר"ד מילער בהיותו כאן והוא כארכיטיקט עפ"י אומתו בקי בדבר, ועפ"י הידיעות שאספתי בעיון ובטפול רב כנ"ל, דנתי בהלכה זו עפ"י הראשונים ואחרונים ואני מציע בזה לפני רבותינו וחברינו כל הידיעות ביחד עם השקלא וטריא בשאלה זו. —כמובן אינני קובע מסמרות לפסוק כמותי, ואיני אלא מציע את דעתי בזה לפני גדולינו, אולם מוכטחני שהידיעות שאני מוסר בזה ישמשו לבסיס נאמן לדון בדבר בלי "ספיקות של חסרון ידיעה". וסו"ס התברר הלכה זו למעשה.

ב. המים של העיר מהיכן הם באים? (1 ריב המים (510 מיליון גאלון — קבים — ליום) באים מהרי קעטסקייל, מקורם הראשון הוא בספרין Schoharie. שם מתאספים מים הזוחלים מן הערים בשטח של 314 מילים מרובעים אל אוצר מים (רעזערוואר) Schoharie, משם הולכים דרך של 18.1 מילים ע"י "טונעל שאנדייקען" עד מפרץ "עסאפוס", שם מתאספים עוד מים הזוחלים מהרי קעטסקייל דשם בשטח של 257 מילים מרובעים וביחד הם נאצרים באוצר מים הנקרא "אשאקען רעזערוואר" משם הולכים המים ע"י תעלה במשך של 81 מילים עד "קענסיקא רעזערוואר" אשר בוועסטשעסטר קאונטי, וחלק מן המים ג"כ נמשכים ונשמרים באוצר הנקרא "הילוויו". מן האוצרות הללו האחרונים, נמשכים המים ע"י טונעלען, וסילונות לכל חלקי העיר.

הלל הסילונות הם מן 4 עד 6 אינטשעס (מן טפח עד 1½ טפחים), אך בהחובות שלא נתישבו עדיין, יש שעד שיתשו כהנן מניחים סילונות בנות אינטש אחד או פחות. וכן הסילונות הנמשכים לבתים, מן הסילונות שברחוב, אין מחזיקים אלא אינטש או פחות. אם בעל בית רוצה יכול להמשיך לביתו ג"כ סילונות רחבים, בנות 2 אינטשעס (שפופרת הנד שעורה 1½ אינטשעס).

2) חוץ ממימי המעינות של הרי קעטסקיל הנ"ל מסתפקים בחלקי העיר מאנהעטען ובראנקס נב במים (300 מיליון גאלון ליום) הנקבצים בנהר קראטאן, אשר במחוזי, פוטמאן ענד וועסטשעסטער"; (3) בחלקים ידועים בברוקלין, משתמשים גם במים הבאים מן "רירזשוואוד ענד ברוקלין באָראָ וואָטערשיידס" אשר בדרום ללאַנג איילאנד; המים בסכום של 115 מיליון גאלון ליום מתכנסים מנחלים קטנים וגם ממים הבאים מברוקלין וקווינס, משתמשים גם במים (34 מיליון גאלון ליום) הבאים ביהוד מברוקלין שנהפרו ונקדרו בתוך תחום חלקי העיר אלה; (5) בפלעטבוש ובוואדהייוען (דזשעמייקא) משתמשים במים (58 מיליון גאלון ליום) שמספיקים חברות פרטיות (כמו "ניוירארק וואָטער סוירוויס קאָ.", "דזשעמייקא וואָטער סופלאי" ועוד. כל המים הבאים ע"י חברות פרטיות באים אך ממי בארות קרות, ולא מהרי קעטסקיל או מקום אחר.

(הערה לתשומת לב נדולינו שליט"א! כנראה מהנזכר מסתפקת ברוקלין גם ממי בארות, ולמה לא יקבעו לכתוב בניטין גם "על מי בארות" כמפורש ברמ"א אבה"ע קב"ח ו' "דיש לכתוב כלספוקי העיר וכן נוהגין במדינות אלו וכו', ובפרט אחרי שאין אנו כותבים מי מעינות עי' ב"ש ונוב"י מ"ת קט"ז ובפ"ת).

ג. כיצד המים נלחצים ללכת? כל המים ההבאים בסילונות ממעינות קעטסקיל מובלים מעצמם לכתים ע"י כח הדוחה או המושך (gravity). כל שאר המימות שהלחץ (דרוק) שלהם אינו גדול כ"כ עד שיספיק לעלות בכח הטבעי, נוקקים ג"כ למשאבות (פומפס,

פּלומפּס). ויש שתי מיני משאבות: האחת שמשתמשים בה בעשר שנים האחרונות, הנקראת בשם "סענטריפּוּגאַל פּומפּס", והיא נעשית בערך כך (אני נותן בזה אך היסודות, לא הפרטים שאינן שייכים לענין כמובן): מורידים לתוך הבאר או אוצר המים כמין סילון רחב (סילענדער) ובתוך הסילון מתגלגל בכח עלעקטרי קנה של מתכות היורד ג"כ למים, וסובב מסביב לעצמו. ובקנה שיניים בולטות מצדו, וסובב הקנה במהירות כ"כ עד שגורם למים לעלות למעלה ולצאת לחוץ — למה"ד? לצלוחית מלאה מים, ואתם לוקחים קנה ומורידים למים ומסבבים במהירות, והיו המים שבמרכז מסביב לקנה נשפלים, והמים הרחוקים ממרכז, היינו אלה שמסביב לכותלי הצלוחית מתעלים עד שנשפכים לחוץ, וכן בפומפז. הקנה שבתוך הסילון הרחב סובב במהירות ע"י עלעקטרי' וגורם למים המרכזים שמסביבו להשפל, ולמים שמסביב לרופני הסילון הרחב לעלות עד שעולים למעלה משפתו ויוצאים לחוץ ע"י הצנורות הקבועים בו.

אבל יש עוד מין משאבה, והיא הנקראת, סאקשיאן ליפט פומפ" (בערך כאלה שהשתמשו בה באירופה, ונקראת דרוק פומפ, ונזכרת גם בתויו"ט ביומא פ"ג בשם בעל כף נחת) והיא נעשית בערך כך: מורידים לבאר או לאוצר המים סילון רחב (צילענדער) המכוסה מכל צדדיו אלא שיש חור בראשו וחור בתחתיתו וחור בצדו למעלה. — בתוך החור שבראשו עולה ויורד קנה שמתחתיתו בוכנא (פיסטאן—כמו "בוכנא באסיתא"). הבוכנה ארכה ורחבה כמדת הצילענדער ולכן עולה ויורדת בהרוק, ואינו מניח את האויר להכנס מצדו. בבוכנה זו חור מתחתיתו ודלת על הנקב הנפתחת למעלה, וגם בצילענדער חור מתחתיתו כאמור ועל החור ג"כ דלת סובב על צרו הנפתח למעלה. וכשהצילענדער ריק בלי מים והקנה עם הבוכנה שבתחתיתו ירדו למטה דלת הצילענדער סגורה מחמת האויר שדחק הבוכנה למעלה למטה, ודלת הבוכנה להפך פתוחה מפני אותו האויר הרוחק, אולם הנה עולה הקנה עם הבוכנה,

בדרך אוטמטי וכל מה שמרבים להשתמש במים בבתים כן ירבו פומפס להכניס המים, וללחוץ את האויר. אולם בניגית יש תמיד מים. יש גם פומפס המכניסים אויר, בזמנים שהוששים שמא נתרסקן האויר.

ה. ג י ג י ו ת ע ל ה ג נ ו ת . בכל שאר חלקי העיר, כל בנין, בית הרשת או מרחץ הזקוק למים מרובים קובע בניגית על הגג, וע"י פומפ דוחקים המים אל הגיגיות ומשם הם יוצאים ונמשכים ע"י סילונות בכל חלקי הבנין, כמובן אם מרחץ אינו זקוק למים הרבה, או במרחץ שאין בו אלא מקוה לבד אינו זקוק לבניגית זו.

ו. ה ט פ ו ל ב מ י מ ב ד ר כ מ .  
 1) נ ק י ו נ ה מ י מ (פילטער). המים נמשכים בדרך מרוצתם דרך חול או סיד למען נקות את המים משמץ רופי ובמקום שהוששים שמא נתערבו בו שופכין של הערים הסמוכות לנהרות משליכים למים מין נוזל חימי המפריד מן המים כל חלאה; 2) מ ס ג ר ו ת א ו ב ר ז ו ת (וויילוס). כמעט לפני כל רחוב ובכלל בהרבה מקומות נקבעים בסילונות המוליכים את המים, מסגרות הנסגרות בעת הצורך לעצר את שטף המים כמו בזמן שהסילון צריך תיקון וכדומה, ונפתחות אחר עבר הצורך; 3) ק ו נ ט ר ו ל ה, למען דעת בכל עת תמיד מדת הלחץ של שטף המים, וכמות המים שנתבזבוז במשך ידוע, יש במקומות ידועים בדרך הילובם של המים מכונות הנקראות Flow-Controler. המכונה נעשית באופן כזה: הסילון המוליך את המים מתקצר באמציעתו, עד שנשאר רחב מכאן ורחב מכאן וקצר באמציעתו, והמים כשבאים למקום הצר הרי הם נלחצים לצאת במהירות יותר משלהכו במקום הרחב, — וסילון קטן נמשך ממקום הצר וסילון קטן ממקום הרחב לתוך מכונה עשויה לדבר (ווענטוריריטוב) המורדת ע"י מיכניזם ההברל במהירות המים בין מקום הקצר למקום הרחב (היינו כמות המים השוטף ברנס בקצר או ברחב) ועפ"י כלל מאטעמטי מתברר מזה מדת המהירות של לחץ המים בכלל, וכמות המים שעבר במשך ידוע;

ובעלותו הוא דוחק את האויר, שלמעלה הימנו ומפני אותו הדחק דלת הבוכנה נסגרת, ובאותה שעה האויר שבצילענדער מתרוקן מפני שהקנה בעלותו משך אתו את האויר שלמעלה הימנו, ובהיות שהאויר שמסביב לצילענדער בחוץ הוא אז יותר עב וכבר מן האויר שבתוכו (שנתרוקן ע"י הבוכנה) מכביר האויר שבחוץ על המים והמים דוחקים ופותחים את דלת הצילענדער מלמעלה ונכנסים בתוך הצילענדער, ובתוך כך הבוכנה שוב יורדת למטה ודלתה פתוחה, והמים מתפרצים דרך הדלת למעלה מן הבוכנה. ואח"כ כשהבוכנה עולה, ודלתה נסגרת היא מושכת עמה את המים למעלה בצילענדער ונרחפים לצאת דרך החור שבצד הצילענדער לצנור הקבוע על החור.

כאמור, בעשרת השנים האחרונות אין קובעים פומפות כאלה, אלא של המין הראשון, ולכן רוב המים באים ע"י סענטריפוגאל פומפס הנזכרים.

ד. ג י ג י ו ת (ט ע נ ק ס) ב ק ר ק ע .  
 בשלישה מקומות בעיר אין מסתפקים בלחץ טבעי או משאבה לבד להעלות המים, כי מפני גבהם זקוקים המים ללחיצה מיוחדת והמקומות הם: א) בחלקים הגבוהים שבחלקה הנקראת "ריווערדייל" שבקצה מערב בראקנס (בין ברודוויי להאדסאן); ב) ב"היילאנד פארק" שבאיסט ניוירארק; ג) ב"פארעסט הייל" שבקווינס. — באותם המקומות טמונים בקרקע בניגית גדולות (פרעשורטענקס) צמודים היטב שאין האויר שבהם יכול לצאת לחוץ. והגיגיות הללו בלי לחץ הם מתמלאים מים אך עד גבה ידוע, ומשם למעלה אויר שאינו נותן מקום למים להכנס, אלא שע"י סענטריפוגאל פומפס שמצדו דוחקים בו מים ע"י נקב שבצדו, והמים הללו גורמים לאויר שיתכווץ, עד שבא לירי מדריגה שהאויר מבקש מקום לצאת, וזהו שדוחק המים שבו לצאת מנקבו שבצדו השני של הטענק, וכה האויר הלוחץ גדול כ"כ עד להגביה את המים היוצאים עד לקומה העליונה ביותר. הגיגיות הן של מתכות, ומחזיקות אלפי גאלון מים, הפומפ ודחיקת האויר נעשים

צדיק נשגב מו"ה מענדל קארגווא, אשר הי' בקי בכל חדרי התורה ויצק מים אצל גדולי ישראל ר' נתן אדלער, ר' פינחס הורוויץ, הנוב"י וחתנו ר' יוסף יאסקא, וכל דבר הקשה יביאון אליו, וכל הגדולים הצטרפו אתו לשמוע דעתו לשון הסכמות הגאונים) ושם בשאלה ט' מוקים לדברי הראב"ד בסילון שמשתמשים בו לפעמים גם דרך קבלתו. וכן איתא בצ"צ לאדמו"ר סי' קס"ט, ובנידון דידן בודאי שאין כל כונה שיתכנסו המים במקום כפיפתו, אדרבה כופפין אותו כדי שימהירו לצאת.

אלא דבחדש השלישי דהבדולח עושות אותן כלים, יש לדון, והנה הנוב"י מ"ת קמ"ב פסק, דכיון דבשעה שעושה הנקב תיכף הי' דעתו לסתמו כברזא לא נתבטל שם כלי מהחבית כלל, אפילו קודם שתיוקן הברזא. וכ' ואינו דומה לקבעו ולבסוף רקסו שמעולם לא הי' עליו שם כלי בתלוש כלל, אבל הבית זו כבר הי' כלי וע"י נקיבה אתה רוצה לבטלו, וכיון שדעתו לסתמו לא נתבטל ממנו שם כלי" (לשון הנוב"י) והמהרש"ם ח"א סי' ל"א למד מדברי הנוב"י האלה, להחמיר במים של העיר הכאים ע"י סילונות ובהן קבועות ברזות לפתוח ולסגור, ועוד מוסיף המהרש"ם על דברי הנוב"י לאמר: דסילון זה הוה באמת כחקו ולבסוף קבעו דמסתמא סגרו ופתחו את הברזא שבו, בעת שהי' תלוש ואפשר שהגביה אותו לנסותו אם אין המים יוצאים ממנו וכו' עיי"ש והנה על עצם דברי הנוב"י כבר פליגי הח"ס (סי' ר"י) והבי"א, ואף שחששו לדבריו, אבל באמת דינו של הנוב"י לא שייך לסילונות דילן דהנוב"י איירי בבית שהיא כלי עשוי לקבל בתוכו, אלא שבנקב אנו רוצים לבטלו מקיבולו, וכיון שדעתו לסתמו אין בנקב זה בכדי לבטלו מחזרת כלי, אבל כאן אדרבה בסילונות דעתנו שיצאו המים על ידם, אלא שע"י הברזא אתה רוצה לעשותם כלים, וכיון שנפתח חזר שוב למקומו, שאינו כלי (ומצאתי אח"כ בתשובת הגרא"י קוק זצ"ל בקול תורה כוותי) וגם מה שחשש המהרש"ם שמא בהיותו תלוש הפכו לנסותו אם אין המים

(4) "מיטער". בכדי לעמוד על מדת המים הבאים לבית קובעים, "מיטער" הנעשה בערך כך: הסילון המוליך את המים מתרחב באמציעתו (סילון צר מכאן וצר מכאן ורחב באמציעתו) ובתוך המקום הרחב קבועה מכונה עשוי' במיכניזם שבעבור המים עלי' מתנענע לשון או גלגל בתוכו וממדת התנועות וכמותם במשך זמן ידוע הנרשמות במכונה יודעים כמה מים עברו בזמן ההוא. עד כאן הציור של מחלק המים, ומעכשיו נתבונן בדיניהם, בעה"ש.

ז. הסי' לונות. החששות שיש בהן: (א) דהוויית המים ע"י דבר המקבל טומאה; (ב) מפני שיש שהסילונות נכפפים בעלותם למעלה או בדרתם למטה, אולי יש להן משום זה דין בית קבול; (ג) כיון דקובעים בהם מסגרות לעצור הלוך המים הרי המים מתכנסים לפעמים בסילונות ושוב אפשר דיש להן דין כלי; (ד) כיון דהמסגרות הללו נפתחות ונסגרות יש בהם משום תפיסת יד אדם.

והנה בחשש של דבר המקב"ט, באמת להרמב"ם פ"ו מקואות ה"ב לא בעינן הווייתו ע"י טהרה אלא לזב ומצורע וקידוש מי חטאת (עי' ב"י קט): דבעינן בהו מים חיים וכו'. ולהרא"ש והב"י דפליגי (שם) הרי סברי דבמקום שהם ממשיכים מים מן המעין — או מן המקוה — לא חיישינן להווייתו ע"י טומאה (שו"ע סעיף מ"ט) ואף שמביא בשו"ע גם דעת הרשב"א שאינו מחלק בכך, אולם עיין להם ושמלה, שם, שדעת הב"י להכריע כדעה הראשונה. ולכד זה, הרי הסילונות הללו נעשו לחבר בקרקע וגם מחוברים לקרקע ובזה כו"ע מורו דאין בהם משום הווייתם ע"י טומאה. (סעיף מ"א).

ובחשש השני שהסילונות נכפפים, אף שהראב"ד מקואות פ"ח ה"ז מחמיר עיין שם בכ"מ דמותיב עליו, ומבאר דהתוספתא הפוסלת סילון כפוף שממנה הביא הראב"ד את דינו, מיירי דוקא אם נכפפו כדי לקבל. ועיין בכפר נידולי טהרה (ל"הרב הגאון המאוה"ג

בלשון חול, תנינא ואלו נאמרים בכל לשון וכו' וברכת המזון, אצטריך סד"א הני מילי דאמרה בלשון חול כי היכי דתקינו רבנן בלשון קודש, אבל לא אמרה בלשון חול כי היכי דתקינו רבנן בלשון קודש אימא לא, קמ"ל.

עוד במסכת ברכות נ"ד, רב יהודה הלש ואתפתח, על לגביה רב חנן בנדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא, אמר להו פטרתון יתי מלאודויי (ע"ש) בנמרא דמסיק דהוו בי עשרה ועני בתרייהו (אמן).

והרמב"ם בפ"א מה' ק"ש ה"ז, פסק: ברכות אלו (של ק"ש) עם שאר כל הברכות הערוכות בפי כל ישראל, עזרא הסופר ובית דינו תקנום, ואין אדם רשאי לפחות מהם ולא להוסיף עליהם, מקום שהתקינו לחתום בברוך אינו רשאי שלא לחתום, ומקום שהתקינו שלא לחתום אינו רשאי לחתום. מקום שהתקינו שלא לפתוח בברוך אינו רשאי לפתוח, מקום שהתקינו לפתוח אינו רשאי שלא לפתוח, כללו של דבר המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות הרי זה טועה וחוזר ומברך כמטבע.

והרמ"ך (בכ"מ שם) תמה על דברי הרמב"ם אלו ואומר, ולא נהירא מההיא עובדא דאמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא, וגם מההיא דאמר דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא, אע"פ ששינה ממטבע בברכת הגומל, ומנימין שינה ממטבע ברכת הזון, ואעפ"כ יצא עכ"ל.

ובספר קובץ על היד החזקה מתייז תמיהת הרמ"ך, דמקור דברי הרמב"ם שפסק דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות הר"ן טועה וחוזר ומברך, הם עפ"י דברי הגמ' ברכות מ: , ראה פת ואמר כמה נאה פת זו ברוך המקום שבראה וכו' יצא דברי ר' מאיר, ר' יוסי אומר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות לא יצא ידי חובתו, ורבנו פסק כר"י, ולר"י באמת לא יצא ידי ברכת הגומל באמירת בריך רחמנא וכו', וכן לא יצא באם אומר על הפת כמה נאה פת זו ברוך המקום שבראה, והא דמנימין רעיא דאמר בריך רחמנא וכו', ואמר רב דיצא היינו אליבא דר"י, וכן באמת לא

יוצאים ממנו, קשה לחשוש לזה ולעשותו בשביל הכי כלי אפילו כשהוא פתוח, ולא עוד אלא אפילו הפכו בהיותו תלוש, כיון שאח"כ שמו על צדו וחברו לסילון בטל קיבולו, וכמו ששינו כלים פ"כ מה' קערה שקבעה בשירה תיבה ומגדל כדרך קבלתה טמאה שלא כדרך טהורה, ובאר ברמב"ם כלים פ"ה ה"ט, ואם קבעה בדופן שהרי אינה מקבלת עד שמטים אותה על צדה הר"ז מכלל השירה וטהורה, הרי מפורש דמה שקבלה הקערה בתחילה אינה כלום כיון שעכשיו אינה עומדת באותו האופן שהיתה בהיותה תלושה. וגם בסילון דידן אפילו אם קבל בהיותו תלוש הפוך אבל אח"כ כ ש ח ב ר ו ע ל צ ד ו לסילון שבקרקע בטלה קבלתו.

ומה שנוגע לחששא הרביעית, דכיון שע"י פתיחת המסגרות (הברזות) גורמים למים ללכת ויש בזה משום תפיסת יד אדם, כבר כתב הגרא"י קוק וצ"ל בתשובה הנ"ל והוכיח דלא נחשב הכח המסלק את המניעה לתפיסת יד אדם, וגם כאן הרי הסיילנות מלאות מים, אלא שהברזא עכבה את הליכתם וכשאנו פותחים אותם איננו אלא מסירים המניעה, ועיין להלן עוד מדין תפיסת יד אדם השייך גם לכאן. (הסוף יבא ב"המסלה" הבא איה"ש)

## ברור הלכה

### מאת הרב יעקב ליב מוינעשטער

במס' ברכות מ' בנימין רעיא כרך ריפתא ואמר בריך מריה דהאי פיתא אמר רב יצא, והאמ"ר כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה, דאמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא, והא בעינן ג' ברכות, מאי יצא דקאמר רב נמי יצא ידי ברכה ראשונה, (פירש"י ברכת הזון של בהמ"ז, ועיין ברא"ש, ובשו"ע או"ח סימן קס"ז וסימן קפ"ז). מאי קמ"ל אע"ג דאמרה

ממטבע שטבעו חכמים בברכות אינו אלא טועה.

וכתב ע"ז הכ"מ בפירושו הב' (פירושו הא' רוחה הכ"מ בעצמו) וז"ל: ועי"ל דפלוגתא דר"מ ור"י לאו משום שבראה היא אלא מפני שלא הזכיר שם ומלכות, שאילו היה מזכיר שם ומלכות ואומר בא"י אמ"ה שבראה לכ"ע יוצא י"ח, ובכל מקום אע"פ שמוזכר שם ומלכות ואומר ענין הברכות בשנוי טועה הוא דמה בצע לשנות ועכ"ז יוצא י"ח, ולפי זה מ"ש וכל המשנה וכו' אינו אלא טועה אדלעיל קאי שכתב ואין ראוי לשנותה וזה עיקר, עכ"ל הכ"מ, ודבריו אלו צע"ג, רהנה הרא"ש ברף מ': מובא בב"י סי' קס"ז, מביא דבירושלמי פסקו הלכה כר' מאיר לגבי ר' יוסי, והרא"ש מוסיף דגם ר' יוחנן סבר כר"מ, והנאון המשנה ברורה בסימן קס"ז בשער הציון אות נ"ג מבאר, דאף דלא נזכר בדברי ר"מ שם ומלכות, הוא משום דלא נחית לזה רק להשמיענו דכיון שהזכיר מעין הברכה יצא, אבל גם ר"מ מורה דבעינן שם ומלכות, עיי"ש עור.

והאמת יורה דרכו דפלוגתא דר"מ ור"י מיירי שהזכיר שם ומלכות ומחלקותם היא רק מפני השנוי בנוסח הברכה ובנ"ל, ופסק כר"מ דיצא, וכונת הרמב"ם כמה שאמר בהלכות ברכות הל"ה וכל המשנה אינו אלא טועה רצונו לומר טועה הוא דמה בצע לשנות ועכ"ז יוצא ידי חובתו.

והגר"א כביאורו או"ח ס"ח אות א' כתב דגם הרמב"ם פסק כר"מ, אלא שהוא מפרש דמ"ש הרמב"ם בהלכות ק"ש כללו של דבר כי המשנה הרי זה טועה וחוזר ומברך פסק באמת כר"י אלא שבה' ברכות חזר בו ופסק כר"מ. כראיתא בירושלמי, ומביא ראי' גם מגמ' שלנו האומרת סד"א הני מילי וכו' אבל לא אמרה בלשון חול כי היכי דתקינו רבנן בלשון קודש אימא לא, קמ"ל, הרי דגם גמרא שלנו אומרת דיצא אף אם לא אמר בלשון דתקינו רבנן, מכיון שלא שינה רק בנוסח הברכה ולא בעיקר הברכה, וע"ש שהביא ראי' לדבריו מדברי התוספתא בפ"א.

העתיק רבנו להלכה תך דאמר כמה נאה פת זו והך דברייך רחמנא דיהבך ניהלן, וכוה סרה קושית הרמ"ך שהביא הכ"מ מעל רבינו, ובש"ע או"ח קס"ז שפסק להך דכמה נאה פת זו, ובסימן רי"ט תך דברייך רחמנא דיהבך ניהלן, משום שלא פסק תך דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים, ומסיק בצ"ע שלא העירו כזה מפרשי הטור והרמב"ם, (כנראה שגם העין משפט הלך בדרך זו ולכן לא ציון הלכות אלו בדברי הרמב"ם, עיי"ש מ' ע"ב אות ג"ד, וברף נ"ד ע"ב אות ה').

ולענ"ד נראה דכל דבריו ברעת הרמב"ם הם תמוהים מאד, דמה שכתב הרמב"ם פסק כר"י, אינו מוכרע, רהנה בפ"א מהלכות ברכות הל"ו כתב הרמב"ם, וכל הברכות כולן נאמרין בכל לשון והוא שיאמר בעין שתקנו חכמים ואם שינה את המטבע הואיל והזכיר אזכרה ומלכות וענין הברכה אפילו בלשון חול יצא, ותמה הרמ"ך (עי' כ"מ בר"ה וכל הברכות) דבהלכות ק"ש כתב הרמב"ם דכל המשנה הרי זה טועה וחוזר ומברך, וכאן כתב דאם שינה את המטבע יצא, ואומר הכ"מ ויש לתמוה על תמיהתו, דבריש הלכות ק"ש מיירי ששינה שחתם בכרוך או פתח במקום שהתקינו שלא לחתום או לפתוח, או ששינה ולא חתם או לא פתח בכרוך במקום שהתקינו לחתום או לפתוח, והכא מיירי ששינה בנוסח הברכה ולא אמר אותו לשון ממש, אלא שאמר ענין הברכה בנוסח אחר ולא שינה לא בפתיחה ולא בחתימה, וזה מבואר בדברי רבינו עכ"ל, ולפי"ז נ"ל דהא דאמר בפ"א מהלכות ק"ש כללו של דבר כל המשנה וכו' הרי זה טועה וחוזר ומברך, מיירי רק בשנוי כזה שאפילו ר"מ יורה דצריך לחזור, אבל במקום שהזכיר שם ומלכות ולא שינה בעיקר כונת הברכה, אלא רק בנוסח הברכה דבהא פליגי ר"מ ור"י פסק כר"מ דיצא.

ומה שכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות ברכות הל"ה, ונוסח כל הברכות עזרא ובית רינו תקנום, ואין ראוי לשנותם, ולא להוסיף על אחת מהם ולא לגרוע ממנה, וכל המשנה

ומלכות כגון דאמרי בריך רחמנא מלכא דעלמא, (שלא כדברי התוס' בר"ה פטרתון) ומתוך דברים אלו אנו לומדים דה"ה אם אמר ברוך המקום מלך העולם שברא פת זו יצא, וכן הוא במשנה ברורה או"ח סימן קס"ז אות נ"ג ע"ש. גם מה שכתב שהקובץ על היר דבש"ע קס"ז פסק להך דכמה נאה פת זו, משום שלא פסק להך דכל המשנה, אינו נכון, דהטור בסימן קפ"ז הביא להא דמשנה ממתבע שטבעו חכמים (עיין בב"ח שם). ולעומת זה לא נמצא בש"ע להא דכמה נאה פת זו, עיין בב"י קס"ז.

ובעמדנו בביאור דברי הגמרא ובשיטת הרמב"ם בענין זה, לא אמנע מלהעיר את תמיהתי על הרי"ף שהשמיט למחלוקת של ר"מ ור"י באם אמר כמה נאה פת זו ברוך המקום שבראה, שהיא בריתא מפורשת בתוספתא ברכות פ"ד אות ה', (ועיי"ש בחסדי דוד ובמנחת בכורים) וכמו"כ תמוה מה שהשמיט להא דמנימין רעיא באם אמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא, ואין לומר דטעמו משום שלא הוזכר בהם שאמרו שם ומלכות, דהרי הרי"ף בעצמו הביא להא דברכת הגומל שאמרו בריך רחמנא דיהבך ניהלן, וגם שם לא הוזכר שאמרו שם ומלכות, וע"כ כונתו כמו שמפרש רבנו יונה שמייירי שאמרו שם ומלכות, וא"כ למה השמיט הלכות אלו שנאמרו בדה"ה ע"ב וצ"ע.

ולא זכיתי להבין דברי הגר"א שאומר ואף שדחק בכ"מ שם לתרץ דבריו אינם נכונים, דלענ"ד הקלושה תירוצו של הכ"מ לחלק בין שנוי בהפתיחה והחתימה שהוזכר במשנה, לשנוי בנוסח הברכה נכון ויותר רחוק לומר דהרמב"ם בפ"א מהלכות ברכות חזר ממה שאמר בפ"א מהלכות ק"ש. וגם ברשב"א המובא בב"י סי' קפ"ז של דין זה מוכח כחלוקו של הכס"מ. ומשום כך פסק בש"ע או"ח סימן קפ"ז ס"א אם אמר במקום ברכת הזן בריך רחמנא מלכא מאריה דהאי פיתא יצא. וי"א שצריך שיחתום בריך רחמנא דזן כולא, ועיי"ש במג"א, ומה שהביא הגר"א ראייה, מהתוספתא בפ"א, אפשר לומר דמשנתנו בדה"ה י"א ע"א מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר וכו' חולקת על התוספתא, וסתם משנה ר"מ, ויהי' מוכח מזה דגם ר"מ מודה במשנה בארוך וקצר דלא יצא, ורק לגבי אם אמר ברוך המקום שבראה ס"ל לר' מאיר דיצא משום דזה לא נקרא משנה, וגם הגאון בעל אור החיים בספרו הראשון לציון, והמעשה דוקח מחזיקים את דברי הכ"מ.

ומה שכתב הקובץ על היר דהא דמנימין רעיא אמר בריך רחמנא ואמר רב יצא הוא אליבא דר"מ אינו נכון לגמרי, דזה לשון הרא"ש רב האי פסק כר' יוחנן (דאמר כל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות אינה ברכה, דלא כרב דס"ל כל שאין בה הזכרת שם אינה ברכה), ולעיל גבי מנימין רעיא מייירי שהזכיר גם מלכות, ויש ספרים דגרסי בה בפירוש ולר"י דאמר כל שאין בה מלכות אינה ברכה, דאמר בריך רחמנא מלכא מריה דהאי פיתא, וברקרוקי סופרים מביא גירסא זו גם בשם עוד ראשונים, ושגם באחד מכתבי היר מצא גירסא זו, ולפי זה נראה לומר שגירסא זו היתה גם לפני הרמב"ם, וזהו מקור דברי הרמב"ם בפ"א מהל' ברכות הל"ו הנ"ל שפסק ואם שינה את המטבע הואיל והזכיר אזכרה ומלכות וענין הברכה אפילו בלשון חול יצא הרי דהרמב"ם הביא להא דמנימין רעיא, וכמו"כ כלל בדבריו א"ל גם להא דאמר רב יהודא פטרתון מלאודויי דגב שם אומר הרא"ש כגון שהיה באותה ברכה שם

לוח לחדשי כסלו—טבת

אויס טבת	ליכט צינדען ע"ש"ק	פרישה
5:07	4:13 — —	ויגש, דעצ. 18 — —
5:11	4:16 — —	ויחי, דעצ. 25 — —
5:16	4:21 — —	שמות, יאנואר 1 — —
5:22	4:27 — —	וארא, יאנואר 8 — —
5:30	4:36 — —	בא, יאנואר 15 — —
5:37	4:42 — —	בשלת, יאנואר 22 — —
5:45	4:51 — —	יתרו, יאנואר 29 — —
5:52	4:59 — —	משפטים, פעב. 5 — —



# אידישע אבטיילונג

## וואס מען מוז און וואס מען טאג ניש דולדען!

א צייטונג כמעט א בעל תשובה

עס איז פאראן אין דער אידישער גאס א צייטונג מיט'ן נאָמען „פאָרווערטס“, וועלכע האָט הינטער זיך אַ היבשען פעקל זינד געגען אידען און אידישקייט. למשל, די צייטונג האָט עס אמאָל אָנגעפיהרט מיט באַנקעטען אום יום כיפור להכעיס די פרומע אידען, געמוטהיגט די שטיינער-וואַרפער אין די שוהלען צו כל-נדרים, ארץ ישראל איז ביי איהר געווען טריפה ווי ביי אידען חזיר, אַן אַרטאָדאָקסישער איד איז דאָרט פאָרגעשטעלט געוואָרען ווי אַ מין פאָרזעהעניש ר"ל און די אידישע תורה און מנהגים — ווי אינדיאַנישע ווילדקייט, א. א. וו. דאָס איז אָבער געווען נאָך דאָן, ווען אונזער יוגענד דאָ אין לאַנד איז באַשטאַנען איבער-הויפט פון אָנגעקומענע רוסישע בונדיסטען, אַנאַרכיסטען און אַנדערע רעוואָלוציאָנערען, וועלכע האָבען דאָרט אין רוסלאַנד אָנגעפיהרט דעם פרייהייטס קאַמף. אָבער קומענדיג אַהער, און דערווייטענדיג דאָ מעהר פרייהייט ווי מען האָט זיך געוואונשען אין רוסלאַנד, האָבען זיי זייערע פאַרטייאישע קאַנאָנען אָנגעשטעלט געדען דעם זאָגענאַנטען אידישען קלעריקאַליזם. און אזוי ווי די ענגלישע שפראַך איז נאָך זיי געווען פרעמד, האָט דער „פאָרווערטס“ געדינט פאַר זייער שלאַכטיִפּעלר, און יאָהרען זיינען אזוי גענאַנען ביז די יוגענד האָט זיך אַרומגעזעהן די נאַרישע און ווערטהאַלזע מלחמה וועלכע זיי פיהרען אָן געגען אייגענע ברידער, און צוואַמען מיט דעם, באַקענענדיג זיך מיט דער ענגלישער שפראַך, און דערזעהענדיג פאַר זיך אַ פיל ברייטערע וועלט, מיט ערענסטערע

פראַבלעמען האָבען זיי זיך אָפּגעטרייסעלט פון דעם נאַרישען קאַמף און אויך פון דער צייטונג. די פיהרער פון דער צייטונג דערזעהענדיג די לאַגע, האָבען געמוזט אַ קירעווע טאָן צו רעכטס. ד"ה טאַקע צו די פינסטערע טראַדיציאָנעלע און נאַציאָנאַלע אידען, ווייל נאָך אין יענעם לאַגער האָבען זיך נאָך געפונען עקשנים וואָס ווילען ליינען דוקא אידישע צייטונגען, און פון דאָן אָן הייבט זיך אָן די תשובה. יום-כיפור ווערט נישט נאָך קיין באַנקעטען געפראַגט וועט און קיין שטיינער געוואָרפען, נאָך די צייטונג ווערט אינגאַנצען נישט אַרויסגעגעבען. אידישקייט ווערט שוין נישט אזוי אָפּגעשפּאַט. דער הויפט רעדאַקטאָר פאָהרט קיין ארץ ישראל און פון דאָן אָן ווערען ציוניסטען און חלוצים — אידישע העלדען, מעהר אידישערע קרעפֿטען ווערען צוגעצויגען, די אַלטע וואַרפען פון זיך ביסלעכווייז אַראָפּ דעם בונדיסטישען שימעל.

וואָלט דאָך געווען גוט. און מיר וואָלטען, ווי אונזערע חו"ל פאָדערען, נישט דערמאָנען די אַלטע מעשים פון דער בעל־תשובה צייטונג. איז אָבער, ווי חסידים זאָגען, אַז דערפאַר קען נען צדיקים נישט שטעהן מיט בעל־תשובות צו זאָמען, ווייל דאָס רוב בלייבט נאָך עפעס אַ שלעכטער גערוד פון זיי.

דער „פאָרווערטס“ נאָך אַלע תשובות, מורא-האָבענדיג אַז מען וועט איהם חושד זיין אַז ער איז באַמת אידיש געוואָרען, האָט נאָך געלאָזט זען צווישען זיינע שרייבער אַ פאַר חלב־ליכט־פרעסער, און די זיינען פאַרשוואוירען, צו פאַרשוואַרצען און פאַר'מיואָס'ן וואָס עס איז נאָך אידיש, איבערהויפט אַרטאָדאָקסיש. איינער אַ „פרענאוויטש“ און נאָך איינער אַ „צביון“ זיינען דאָס די וואָס דאַרפען אָנהאַלטען דעם

מען געדריקטען לעבען, און האָבען צו קיינעם קיין טענות ניט, ווייל זייער אידעאל אין לע- בען זיינען ניט די פּאָר דאָלאַר, נאָר וואָס מעהר אידען צו אידישקייט צוציהען, און וואָס מעהר אידישע קינדער פאַר אידען צו מאַכען? האָר בען אָט די אידישקייט־פרעסער זיך פאַר- טראַכט וועגען די צעהנדליגע און צעהנדליגע טויזענדע אידען וועלכע ווערען געמוטהיגט און געטרייסט אין זייער שווערען טרויעריגען לע- בען פון אָט די הונדערטע רבנים?

די דאָזיגע שרייבער ניט נאָר זיי טראַכטען אליין ניט, נאָר ווען אַ קאָמיטעט פון רבנים זיינען געקומען צום „געעהרטען רעדאקטאָר“ פון דער צייטונג צו ערקלערען איהם זייער שטאַנדפונקט, און די ווערטטהאָלצונג פון די זאָלום, האָט ער זיי אויפגענומען שוין גאָרניט ווי קיין „געעהרטער רעדאקטאָר“ און אפילו ניט ווי קיין ניט־אידישער „דזשענטעלמאַן“ און האָט מיט זאָלום זיי אָפגעשטייען „ניט ווע- לענדיג האָבען צו טאָהן מיט רבנים“, אין דער צייט ווען ער האָט שוין גאָר פיעל צו טאָהן מיט רבנים ווען ער דינקט, אַז דאָס איז גוט פאַר זיין צייטונג.

אַבער, ווי געזאָגט, — מיר האָבען געדולד. מיר זיינען זיכער, אַז אָט די צייטונג וועט נאָך, פאַר מורא ניט אָנצואווערען די גוטע מיינונג וועגען איהר פון די אידישע לעזער וואָס זי האָט, נאָך אויך אָט די פאַר לעצטע בונדיסטען- מוהיקאנער איינשטימען — אַ געדולדיג פאָלק זיינען מיר — און מיר דולדען.

## אַ שוחד וואָס קעמפט געגען כשרות פאַרזיכערונג

אויב אָבער מען קען זיך ניט העלפען, און מען מוז געדולדיג ליידען פון די פרענאווי- טישעס מיט די צביונים וועלכע קעמפען געגען אידישקייט בכלל און כשרות בפרט, אין דער אידישער נאָם דורך אַ אידישער צייטונג, קען אָבער ניט און טאָר ניט געדולדעט ווערען ווען

לינקען פרעסטידזש. און מען גיסט פּעך און שוועבעל אויפ'ן ראַבינאַט אין ניו יאָרק. מען קלעהרט אָפּ בלבולים אויף הונדערטע רבנים, וועלכע עס איז זיכער, אַז זיי אליין גלויבען אין זיי ניט. און מיט די זעלבע עברי פון דער קאָמוניסטישער צייטונג ווערט געפלוידערט וועגען אַ „רעקעט“ און „הייליגען מאַנאָפּאָל“ פון רבנים וואָס האָבען אַריינגעכאַפט פּלאַמ- בעס פון זייער נוצען וועגען. און נאָך אַזעלכע אומגעלומפערטע בלבולים, ווי, אַז די רבנים האָבען אָפגעוואָרפען אַ פאַרשלאַג פון איינעם (אנב), דער וואָס האָט אָנגעפיהרט דעם קאַמף געגען ועד הכשרות אין קאָרט) וועלכער האָט פאַרגעלייגט הונדערט פּראָצענט פּלאַמבעס, אויב מען וועט ניט דערלאָזען מחללי שבת אין די מאַרקעטס, און רבנים האָבען געלאָזען פאַלען דעם פאַרשלאַג אַבי ניט אָנצוריהרען די מחללי שבת (פרענאוויטש) און אַז די רבנים זיינען פאַראינטערעסירט אין כשרות ווייל זיי מאַכען פון כשרות אַ לעבען, און עס איז אַ פרנסה, וואָס מען מאַכט פון דעם, וואָס עס זיי- גען פאַראַן שעפּסען וואָס לאָזען זיך שעכטען איז אַ מצוה זיי צו שעכטען“ (צביון) און פרעגט ביי פרענאוויטש־צביון צו האָבען זיי זיך אַמאָל פאַרטראַכט וועגען וואָס זיי שרייבען, קענען זיי דעם לעבען פון די 240 רבנים? ווייסען זיי אַז קיין צעהן פּראָצענט פון דעם גאַנצען ראַ- בינאַט פאַרנעמען זיך ניט מיט קיין הכשרים, און די איבעריגע האָבען ניט קיין שייכות צו פרנסות פון כשרות, און אַז די וואָס גיבען יאָ אַכטונג אויף כשרות טוען דאָס וואָס צעהנדלי- גע טויזענדע אידען, וואָס ווילען עסען כשרות, נויטיגען זיך. און ביי זיי איז כשרות אַזוי נויטיג ווי בונדיסטישע טעאָריעס פאַר צביון- פרענאוויטש עט קאַמפּאַני? האָבען זיי אַמאָל געפרוּאוּט צוקוקען זיך צום לעבען פון די הונ- דערטע רבנים וואָס האָבען זייערע יונגע יאָהר רען אַוועקגעגעבען פאַר דאָס אידישע פּאָלק און זיין תורה און קולטור (און וואָס נאָר בזכות זיי האָבען דאָס די פרענאוויטש־צביון'ס לעזער צום לייענען), אַז אָט די רבנים מאַכען אַ אַרר-

בען יראת שמים און אהבת התורה, וואָלט ער זיך ניט אָנשליסען אָן די וואָס זיינען מזלול רבנים און מאַכען זיי פאַר רויבער אין דער צייט וואָס ער ווייס די גוטע כּונות פּון די הונד-דערטע רבנים, און וואָס זיי האָבען געוואָלט האָבען דערפּון.

וואָלט עס ניט פאַרדראָסען ווען אזא שוחט וואָלט געווען אַ יחיד, אָדער פאַרקעהרט: עס וואָלט אויפהערען צו פאַררריסען ווען ס'רוב שוחטים וואָלטען מיט איהם געווען (דאָן וואָלט מען שוין געמענט אַוועקמאַכען מיט'ן האַנד אויף ניריאָרקער כשרות אין גאַנצען). וואָס עס איז פאַרדראָסיג, איז ווען אַ שוחט וואָס פרעמענדרט צו שטעהן אין דער שפיץ פון אַלע ניריאָרקער שוחטים, רעדט אין נאָמען פון זיי (דערמיט וואָס ער שטעהט אין זייער שפיץ) אין דער צייט ווען מיר ווייסען, אז די גרעסטע טהייל פון שוחטים זיינען באמת יראי אלקים, און זייער האַרץ בלוטיגט פאַר אַזעלכע אַרויסטריטען, נאָר פון מורא פאַר אָנ-ווערען דאָס שטיקעל ברויט מווען זיי פאַר-שווייגען (ווייל ווען אַן עהרליכער שוחט וואָלט זיין עהרליך מיינונג אַרויסגעזאָגט, וואָלט ער אויף מאַרגען זיין ברויט פאַרלאָרען).

אָבער זאָלען שוחטים און אַלע אידען זאָ-גען: וואָלט עס מעגליך געווען אין דער אַל-טער היים? וואָלטען דאָרטען אויך שוחטים געמוזט פאַרשווייגען אזא אַרויסטריט פון זייער כלומר'שטן פאַרשטעהער געגען רבנים? און מעגען זיך רבנים ערלויבען צו פאַרשוויי-גען אַזעלכע אַרויסטרעטס געגען כשרות פון די, אין וועמענס הענד מיר פאַרטרויען כשרות? מעג דער דעת הקהל פאַרשווייגען די זלזולים געגען תורה און בני תורה?

נ י י , א ז א ז א ד ק ע נ נ י ט  
א ו ן ט אָ ר נ י ט פ אָ ר ש ו ו י ג ע ן  
ו ו ע ר ע ן א ו ן נ י ט ג ע ד ו ל ד ע ט  
ו ו ע ר ע ן !

די געזעלשאַפט, צוזאַמען מיט די רבנים, דאָר-פען רופען די פּורצי גדר צו פאַראַנטוואָרטליכ-קייט!

עס שליסט זיך אָן אין דעם „קאמפיין“ געגען כשרות-פאַרזיכערונג אַ מאָן, וואָס פאַרנעמט זיך מיט דער עבודת הקודש ווי שחיטה איז, אַ מאָן וואָס טראָגט דעם נאָמען שוחט, און ווייל אַז אידען זאָלען זיך פאַרלאָזען אויף איהם אויס-געהיט צו ווערען פון נבילה וטריפה, אַז אזא מאָן זאָל עפענטליך (זאגאר צווישען ניט-אידען) אַרויסגעהן געגען רבנים, און שטעלען זיך גע-גען אַ סימן כשרות.

ווייל אויב ער איז באמת אַן עהרליכער מאָן — ניט היידענדיג שוין וועגען אַ ירא אלקים מרבים — ווייס ער דאָך גאַנץ גוט, אַז קיין ריכטיגע כשרות קען ניט זיין דאָ כל זמן עס וועט ניט באַוואָרענט ווערען דורך אַ צייכען, אַז עס איז כשר גע'שחט'ן געוואָרען, און אויב ער האָט כאַטש עטוואָס געלערענט ווייס ער דאָך, אַז כשר איז נאָר דאָס וואָס איז „יודע במה נשחטה“, וואָס מען זאָל וויסען זיכער, אַז די שחיטה איז געווען כשר, און אַ שוחט אין ניו יאָרק ווייס אַז אָהן אַ באַוואָרעניש פון אַ סימן כשרות קען ניט זיין קיין „יודע במה נשחטה“; און ווען ער וואָלט כאַטש עט-וואָס עהרליך געווען צו זיך, וואָלט ער דאָך גענומען אין זינען די אומשטענדען אין וועל-כע דער איסר מיט'ן סימן כשרות זיינען געשאַ-פען געוואָרען, און וואָלט געוואוסט פון זיינע חברים שוחטים, אַז ווען ניט די עטליכע צור-להכעיס'דיגע געגנער וואָלט איינגעפיהרט ווע-רען אזא סימן כשרות, וועלכע וואָלט ניט קע-גען געפעלשט ווערען. ער וואָלט וויסען וועגען אַ סימן וואָס איז שוין געווען צוגעגרייט, און וועלכער וואָלט באמת באַוואָרענען אַז יעדער איד און אידענע זאָלען זיין זיכער מיט כשרות. אַ שוחט מיט אַ געוויסען וואָלט זיך לאָזען פאַר-שטעהן, אַז ווען שוחטים וואָלטען באמת ווע-לען העלפען די רבנים דורכצופיהרען די תקנה, וואָלט ניט נאָר כשרות געווען געזיכערט, נאָר ס'וואָלט מעהר ניט געווען די רייסערייען צווי-שען שוחטים, צוליבע די פיעלע לידיקגעעהער אין דער צייט ווען אנדערע שוחטים אַרבייטען פאַר 2 און פאַר 3. ווען ער וואָלט עטוואָס האָ-

## הרב קוק אלס פאלקס-סניגור

(צו דער בחירה פון זיין ממלא מקומו)

פון הרב מ"י ישר

שוין דאמאלט דערשמעקט וואָס פאר אַן אוצר פון תורה און יראת שמים אָט דער יונגערמאַן איז געווען.

„דער חפץ חיים האָט מיר געמאַכט פאַר אַ רב און איהם האָב איך צו פאַרדאַנקען אַלעס וואָס איך האָב דערגרייכט,“ פלעגט הרב קוק מיט דאַנקבאַרקייט און טיעפע פאַרעהרונג אָפטמאַל דערמאָנען. די פאַרעהרונג איז געווען אַ געזענדיגער, ביי יעדער פאַסיגע געלעגענהייט פלעגט דער חפץ חיים צייגען חביבות און רעספעקט צו הגאון קוק ז"ל.

מיט פערציג יאָהר שפעטער אין זומער פון יאָהר תרפ"ג ביי דער כנס' הגדולה פון „אגודת ישראל“ ווערט דערצהלהט אַז דער חפץ חיים האָט צופעליג דעהערט ווי איינער האָט אָנגעפאָנגען צו אַטאַקירען הרב קוק, האָט ער אַ פאַרציטערטער באַמערקט: „הערענדיג אַזעלכע ווערטער דאַרף מען קריעה רייסען!“

הרב קוק אַלס פיעלזייטיגער גאון, אַלס גרויזער צדיק און טיעפער דיינקער האָט פילייכט געקאָנט געפינען מעהר אָדער ווייניגער זיין גלייכען דאָ און דאָרטען צווישען די גאונים און צדיקים פון זיין דור. אָבער אַלס אוהב ישראל, איבערהויפט אַלס אוהב ארץ ישראל האָט ער קיין גלייכען ניט געהאַט אין פאַרלויף פון פיעלע דורות. זיין סופערלאַטיווע ליבעשאפט פאַר זיין פאָלק און לאַנד האָבען איהם געמאַכט צו זיין דער גרעסטער אידישער סניגור דער שטענדיגער מלמד זכות פון אַלע סאָרט אידען וועלכע זיינען געקומען בויען ארץ ישראל, קריטיקער האָבען איהם מבקר געווען קנאים האָבען איהם אַטאַקירט און באַליידיגט, זיי האָבען פאַרעפענטליכט די שרעקליכסטע פאַסיוולען קעגען איהם. אָבער זיין הסדר שבחסד'יגע האַרץ האָט פאַר קיין פאַל

זיין שאַרפען און טיעפזייניגען תלמיד, אַז ער האָט איהם באַטראַכט אַלס פאַסיג צו זיין זיין נאָכפאָלגער (ממלא מקומו). אַ באַזונדערדער טיגע ליבשאפט האָט דער נצי"ב זצ"ל ארויסגעוויזען צו איהם ווען ער איז אונטער זיין קלעפּע געווען אַ תלמיד פון דער ישיבה אין וואַלאַזשין.

אַלס יונגערמאַן, זייענדיג דער איידעם פון הגאון ר' אלי' דוד תאומים, רב אין פּאַנעוועז, האָט ער ביי זיך געהאַט פעסט באַשלאָסען צו מאַכען זיין קאַריערע אין עולם המסחר. האָט גראַד פאַסירט אַז דער חפץ חיים איז געקומען קיין פּאַנעוועז. ווען דער חפץ חיים האָט דעהערט אַז דער יונגער עילוי מיט וועמען ער איז געווען שטאַרק באַפריינדעט וויל דורכאויס זיין אַ סוחר האָט ער אנגעווענדעט זיין כח ההשפעה אויף איהם ביז וואַנעט ער האָט איהם באַוואויגען זיך צו נעמען צו רבנות. מיט זיין הייליגען און דורכדרינגליכען חוש האָט „דער אויבערשטער לאָזט קיינמאַל ניט זיין פאָלק אָהן אַ געלערנטען, וועמען ער אינספירירט און באַלייכט כדי ער זאָל קאנען ערציען, לערנען און אויסבעסערען זיין דור“ — זאָגט רבינו סעדי' גאון.

אַזאָ אויסדערוועהלטע פערזענליכקייט איז געווען דער גאון און צדיק ר' אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, הויפט רב פון ארץ ישראל, און שטראַהלענדער שטערן אויף די פאַרוואַלדקענטע גלות-הימלען.

פון זיין פריהסטע יוגענד איז ער אַלס דער „גרויער עילוי“ (גרויע איז געווען זיין גערבורטס שטאָרט) באַוואונדערט געוואָרען פון די גדולי הדור אַ דאַנק זיינע אויסערנעוועהנליכע כשרונות. דער גרויסער גאון ר' ראובן'לע דווינסקער רב איז אזוי אַנטציקט געווען פון

ניט געקאנט פיהלען אָדער ווינשען שלעכטס אויף קיינעם זאָגאר אויף זיינע אויסגעשפּראַך בענטע געגנער.

די פּריוויניגע חלוצים, בויער פון הייליגען לאַנד האָט ער אימער געזוכט מיט ליבע און גוטסקייט צו צוציהען, זיי זיינען דאָך ניט שולדיג, זיי קומען פון אַ פּאַרפּרעמדטע אידישע סביבה, פון אַ גו'אישע אַטמאָספּערע" פּלעגט ער מלמד זכות זיין אויף זיי. ווען סריגערישע קנאים פּלעגען איהם אויפּוואַרפען אַז ער איז נושא פנים צו אַפיקורסים, אוכלי טרפות, מהללי שבת, מומרים להכעים, און זייער בנין איז אַ סתירה, פּלעגט ער זיי אונטערברעכען: „חלילה, מ'טאָר ניט זאָגען, זיי זיינען דאָך אידען, זיי זיינען געבאָך פּאַרפיהרטע...! און ער פּלעגט זיינע לומדישע געגנער זוכען איבערצוצייגען פון שלחן ערוך. דער דין זאָגט אויב מ'קויפט אַ נייע כלי פון אַ עכו"ם זאָגאר פון בעסטען גוי איז מען מחויב איהר טובל צו זיין, כדי שיצא מטומאתו של עכו"ם לקדושתו של ישראל — (יורה דעה סימן ק"כ, ט"ז) דאָגעגען אויב מ'קויפט אַ נייע כלי אפילו פון ערנסטען אידען דאָרף זי ניט קיין הכשר, דאָס איז ווייל אַ איד איז זיין שורש און שטאַם פון קדושה, יעדער אידישע שאַפונג האָט אין זיך נצוצות פון קדושה.

„עמרי וועלכע האָט נאָכגעפּאָלגט די שלעכטע טע דרכים פון ירבעם בן נבט (מ"א ט"ז) אַזוי אַז ווען דער נביא מיכה וויל שילדערען די זינד פון שפּעטערדיגען דור זאָגט ער: וישתמר חוקות עמרי (ו', ט"ז) האָט פונדעסטוועגען זוכה געווען צו זיין אַ מלך ישראל צוליב זיינע פּאַרדינסטען אין אויפבויען די שטאָרט שומרון. (מפני מה זכה עמרי למלכות מפני שהוסיף כרך אחד בא"י, סנהדרין ק"ב ע"ב), אַזוי איז הרב קוק געווען אימער דער סניגור און קיינ-מאָל ניט דער סטיגור, האַלטענדיג אַז זאָגאר די ניט פרומע בויער טהוען אַ הייליגע אַרבייט און מ'דאַרף זיי ניט פּאַרשטויסען"...

אויף דער פּראַגע פון אַ גרויסען פּוילישען רב, פון וואַנעט ס'קומט אַז גראַד אין אַרץ-

ישראל, אין דער לופט וואָס מאַכט קלוג און פרום, זיינען דאָ אזויפיעל פּרייע.

האָט הרב קוק דאָרויף געענטפּערט מיט אַ פּראַגע צו יענעם רב: „זייט איהר שוין אַמאָל געווען אין מאַריענבאָד?"

„יא".

„נו, און איהר געפינט אויך איין אַז די לופט איז דאָרט אויסערגעווענהלִיך גוט?"

„אודאי".

„און אַ געזונדע?"

„געוויס, אַלע דאָקטוירים זאָגען אַזוי. די וואַסערען זיינען דאָרט זעהר גוט פאַר מאַגענ-קראַנקע, אמת'ע מעיני הישועה, אָבעד וואָס פאַר אַ צוזאַמענהאַנג האָט עס מיט מיין פּראַגע מכה די הפּרות אין אַרץ ישראל?"

„ס'האָט שוין גאָר אַ שייכות, זעהר אַ נאָהענטע שייכות, איך בין אויך אַמאָל געווען אין מאַריענבאָד און אַ מאָדנע זאָך, ווי געזונד דער קלימאַט און דאָס וואַסער זיינען דאָרט ניט, פונדעסטוועגען האָב איך דאָרט אין גאָס באַגעגענט הוילע חולאים, אזויפיעל מאַגענ-קראַנקע וויפיעל מ'זעהט ניט אין קיין שום פּלאַץ אין דער גאַנצער וועלט..."

„איהר פּאַרשטעהט? איהר פּרעגט וואַרום דוקא דאָ אין ירושלים, די עיר הקודש געהען אַרום אזויפיעל אויף אידישקייט קראַנקע נשמות — דאָס איז דערפאַר ווייל דאָ זיינען פּאַראַן „מעינות הישועה", גייסטיגע רפואה קוואַל לען פאַר דער אידישער פּאָלקס-נשמה"...

מיט אַזעלכע סאָרט ויכוחים, שאַלזות ותשובות פּלעגט איהם אויסקומען זעהר אָפּט זיך צו פּאַרנעמען צוליב דעם וואָס יעדער פּראָמינענטער טער גדול באַזוכענדיג ירושלים פּלעגט דאָך איהם פּריהער פון אַלעמען באַזוכען.

וועגען אַן עהנליכען ויכוח דערצעהלט דער גערער רבי, נשיא פון „אגודת ישראל" אין פּוילען נאָך זיין צוריקקעהר פון זיין ערשטען באַזוך אין אַרץ ישראל:

„הרה"ג ר' אברהם יצחק הכהן קוק איז אַ גרויסער מענש אַ איש האשכולות בתורה און אויכעצייכענטע מדות... ער איז אַ שונא

אויסגעפונען אין אן אלטען כתב יד פון זוהר, אז בעפאָר דער גאולה וועלען זיך בהורי ישראל פארזאמלען אין הייליגען לאַנד, עס בויען און זיך משתמש זיין בלישנא קדישא פאר זייערע חולין/דיגע ענינים, איז דאָס אויך חשוב ביי קודשא בריך הוא... הרב קוק האָט איהם צי-טירט אות באות דעם לשון.

„וואָס וועט איהר אָבער ענטפערען אויפ'ן „ולא תקיא הארץ אתכם“?, האָט איהם דער חשוב'ער באַזוכער ווידער געפרעגט.

„דער אויבערשטער האָט זיך שוין זיינע דרכים ווי אזוי דאָס אויסצופיהרען, און ער פיהרט עס טאָקע אויף אַ וואונדערבארען אופן“ איז געווען הרב קוק'ס ענטפער, און ער האָט פאָרגעזעצט: „אָט וועל איך אייך דער-צעהלען אַ אינצידענט: מיט יאָהרען צוריק איז ניט ווייט פון ירושלים געקומען פון חוץ לארץ אַ פרייגעזאנענער פערזאָן און האָט אַריינגעלייגט אַ גרויס פארמעגען אויפבויענ-דיג אַ פראַכטפולע נחלה און אַ שעהנעם פרוכט-בארען גאָרטען. דאָס האָט גענומען שעהנע עטליכע יאָהר. פלוצלונג האָט ער געוואָרפען אַן אומ'חן אויף אלע זיינע שאַפונגען. איז נע-קומען אַ רעליגיעזער איד און האָט אַלץ פון איהם אָפגעקויפט און ער האָט פאַרלאָזען דאָס לאַנג און אַוועק צוריק קיין חוץ לארץ. קאָנען מיר שוין פאַרשטעהן די פאַרבאָרגענע וועגען פון דער השגחה? “ האָט הרב קוק אויסגע-פיהרט.

בצע. אָבער זיין ליעבשאַפט צו ציון שטייגט איבער אלע גרעניצען... איך האָב זיך זעהר פיעל מתוכח געווען מיט איהם... זיין כונה איז אַ באַוויליגטע, אָבער מיט זיינע מעשים בין איך ניט איינפאַרשטאנען... דאָס וואָס ער זאָגט אַז אַזא הנהגה איז דער דרך פון השי"ת אזוי ווי מיר זאָגען אתה נתן יד לפושעים — זאָג איך אַז צוליב דעם טאָקע זיינען מיר זיך מתודה — מפני היר שנשתלחה במקדשך... (,תבונה" ר"ח ניסן תרצ"ג).

ווען הרב קוק איז מיט צוועלף יאָהר צוריק געווען אין אַמעריקא איז דער טרייבער איין פריהמאָרגען געווען צווישען זיינע באַזוכער אין „פּענסילווייניע האָטעל“ זייענדיג פאַרטיפט אין אַ התלהבות/דינען שמועס וועגען די באַגריע-פען פון „ציון“ און „ירושלים“; וועהרענד „ציון“, האָט געלויטעט זיין ערקלעהרונג, סימ-באָלזירט דאָס וואָכעדיגע און מאַטעריעלע אין אידישער אויפלעבונג, רעפרעזענטירט „ירושלים“ דאָס הייליגע, דאָס הימלישע, דאָס געהויבענע און געלייטערטע... איז דאָן גראַד אַריינגע-קומען דער „מירומפאליער רבי“ און דער שמועס איז אונטערגעבראָכען געוואָרען. אין פאַרלויה פון געשפרעך האָט דער רבי אָנגע-דיהרט די הפקות פון די חלוצים, וועלכע פאַרשוועכען אַלע הייליגטימער זאגאר אונזער הייליגע שפראַך. האָט איהם הרב קוק איבער-געגעבען, אַז זייענדיג אין דער בריטישער ביבליאטעק פון אַקספארד, האָט ער דאָרט

## ב א ק א נ ט מ א כ ו נ ג !

דער ועד הכשרות פון ליבערטי, נ"י, מאַכט באַקאנט דאָס דער כשרות פראַבלעם איז אין אונזער שטאָדט געסעמעלט, און יעצט קענען אלע אידען וועלכע פאָהרען אין די בערג און קויפען פלייש אין ליבערטי זיין זיכער מיט כשרות. די שוחטים און די בומשערס זיינען אונטער דער פולער השגחה פון אונזער רב הגאון ר' שאול ליב מאַרגענשטערן שליט"א און דעם ועד הכשרות.

מאיר קוק, יו"ר הועד הכשרות  
דר. לזאים ליינער, פרעזידענט

### רבנים מדעטען ארויס געגען שוחטים פאר איינפיהרען אן אייגענע פלאַמבע

אויף אַ שטורמישער פאַרזאַמלונג פון ועד הרבנים ר"ח שבט, האבען די איבער הונדערט באטייליגטע רבנים אנגענומען אַ רעזאָלוציע וואס טרעט שאַרף אַרויס געגען דער שוחטים יוניאן פאַר געוויסע פון איהרע האַנדלונגען אין פאַרלוף פון די לעצטע עטליכע חדשים. די רעזאָלוציע איז באַזונדערס שאַרף געגען דעם פרעזידענט פון דער יוניאן ד. בערל און רופט די שוחטים זיי זאלען באַפרייען זייער יוניאן פון גיטפאַסיגע עלעמענטען.

די פאַרזאַמלונג איז פאַררופען געוואָרען נאָכדעם ווי מען איז געוואָרן געוואָרען, און די שוחטים יוניאן איז איהר נייעם אַפמאַך מיט די שלאַכטיהייזער האט איינגעשלאָסען אַ פונקט, און יעדעס עוף מוז האַבען אַלס סימן כשרות אַ פלאַמבע פון דער יוניאן, און דער היטנה פון רבנים. די פאַרזאַמלונג פון רבנים האָבען אויסגעדרוקט זייער ענטריסטונג איבער דעם, און אַז געוויזען אַז דער פונקט פון אנדרימענט מיניט אַז די יוניאן שטעלט זיך געגען דער אַטאָריסטע פון ראָבי נאָט און נעמט צו די נאָצע וויכטיגקייט פון דער פלאַמבע.

די רעזאָלוציע וואָס איז אַנגענומען געוואָרען לייגעט זיך:

„פאַרזאַמענדיג מיט די אַטאָריסטע ווערטער די אגודת שוחטי עופות אין איהר יעצטיגע צוזאַמענשטעל פאַר'ן גרויסען חלול היים והלול עם ישראל וואס זי פאַראור זאָלט מיט איהר פאַרבינדונג מיט אומפאַראַנטוואָרטליכע עלעמענטען, מיט די אונדערערטע סטיימענטס פון איהר פרעזידענט ד. בערל, און מיט דער הוצפח"י דינקייט פון זייער נייעם אנדרימענט וועלכער שרייבט פאַר אַלס סימן כשרות אַ פלאַמבע פון דער יוניאן, און היטנה און און דער צוטיימינג פון ראַבינאָט, וואָס דאָס איז אַן אונדערערטער אַרויסטריט געגען רבנים און געגען דער תורה -- פאַרזאַמענדיג אַלע האַנדלונגען מיט דער גרעסטער ענטריסטונג, ווענדען מיר זיך גלייבציטיג צו די אמת'ע, כשר'ע, ארענטליכע שוחטים פון דער יוניאן מיט אונזער רוף:

„טרייעלעט זיך אַז פון די רשעות'דיגע האַנדלונגען פון דער יעצטיגע פיהרערשאַפט, וואָרפט אַראַפּ פון זיך יעדע פאַרבינדונג מיט די יעניגע עלעמענטען וואָס מאַכען אונז אידען להרפה בגוים, רייניגט אויב די יוניאן פון די אַלע צוטרעטערע כחות, כדי איינצו שטעלען ביי אונז אין דער שטאָרט פון ראַבינאָט, פאַר שחיטה און אויך, מיט דער הילף פון ראַבינאָט, פאַר זאָרגט צו ווערען מיט אַן אַרענטליכער, כשר שטיקעל ברויט.

„צוזאַמען מיט דעם, ניט האַבענדיג געגען ווערטער אויסצורדיקען אונזער פראַטעסט און צאָרן געגען איצ'ן טיגען פרעזידענט פון דער יוניאן מר. בערל, וועלכער האט אויפגעטרייבט די ארויסגעעפנטליכע מינינג מיט זיין ארויסטריט געגען ראַבינאָט פון ניו יארק, באַטייליגען מיר, ניו יארקער רבנים, פאַרזאַמעלט אויך אַ ספעציעלע אסיפה פון ועד הרבנים און גרויסער ניו יארק, מיטוואך, ראש חודש שבט, (11טען יאנואַר), און מיר אַנערקענען ניט מעהר מר. בערל אַלס אַ כשר'ן

שוחט פאַר זיין אַרויסטרעטען ביר רמה געגען דער תורה און אידשקייט.

פאַרויזער פון דער פאַרזאַמלונג וואָס איז אַפגע האַלטען געוואָרען אין אַפּים פון ועד הרבנים, זאָל איסט בראַדוווי, איז געווען הרב ישראל רושאַוויץ, די רעזאָלוציע האט אַדינגעטראַגען הרב א. י. פייוועלזאָהן, מנהל פון ועד הרבנים, אין די דיסקויעס האָבען זיך באַטייליגט: די רבנים אַלטוסקי, שוואַלאַוויטש, טיילי באַניש, שעהנפעלד, קאָנאָ, מילער, רויטער, מאַנעס, ערענבערג, מר. ה. ל. זעליג, צייטווייליגער עקזעקוטיוו דירעקטאָר פון ועד הכשרות הכללי האט אַפגעגעבן אַ באַריכט וועגען דער טעטיגקייט פון ועד הכשרות.

### בראַנקסער ועד הרבנים טהעטיג פאַר טהרת המשפחה

אַ פיעל בעזוכטער מיטינג פון ועד הרבנים דבראַנקס, האט קלאָר בעוויזען ווי ווייט די רבנים זיינען פאַר אינטערעסירט אין דעם קאַמפּיון פאַר טהרת המשפחה און ווי ווייט עס גרייכט זייער ענטשלאָסענהייט, און איינמאל פאַר אַלע מאָל זאל אויף דעם געביעט וויכטיגע נעשאַפּען ווערען.

דער מיטינג איז געווען געוויסער דער פראַגע ווי אַזוי מעהר צו פאַרטיפערען און פאַרברייטערען די אַרבייט און ווי אַזוי צו מאַכען מעהר פראַגרעס און צו עררייכען גרעסערע רעזולטאַטען.

הרב אליעזר פּרעדמערסקי, איינער פון פרעזידיום פון ועד הרבנים דבראַנקס, האט געפּענט דעם מיטינג און בעטאַנענדיג די גרויסע און וויכטיגע אַרבייט וואָס ווערט יעצט געטאָהן פון ראַבינאָט פון ניו יארק אויף דעם געביעט פון טהרת המשפחה און אין דעם כלל אויך פון בראַנקסער רבנים האט ער פאַרנעמטעלט דעם מנהל פון „ועד הרבנים" און ניו יארק, הרב פייוועלזאָהן, וועלכער איז איינגעלאָרען געוואָרען צו קומען און בעריכטען פאַר די רבנים, פון אַלעס וואָס עס ווערט געטאָהן אין דער הייליגער זאָר.

הרב פייוועלזאָהן האט אַנגעגעבן אַן אויספיהרליכען בעריכט וועגען דעם וואָס עס ווערט געטאָהן אין דער הינזיכט אין אַלע טיילען פון גרויסער ניו יארק, און דערנאָך זיך אַנגעשטעלט אויף דעם חוב וואָס עס פאַלט אויף בראַנס און אונטערשיטראַכען די נויטיג קייט צו בויען אַ מקוה אין וועסט בראַנס, וואו עס געפינט זיך יעצט אַ גרויסער קבוץ פון אידען און דאָך אי דארטען אַפילו איין מקוה ניטא, דער רעדנער האַלט אַז עס מוזען אַנגענומען ווערען אַלע מיטלען די זאָר דורכצופיהרען.

אַלע רעדנער נאָך דעם האָבען זיך געפּלעדזשט צו פּעראַפּלען זייער אַרבייט און זעהן אַז אויך בראַנס זאָל טאָהן איהר גרויסען חלק אין דער אַלגעמינער אַרבייט פאַר'ן איינגעלעבן פון טהרת המשפחה.

# בעקאנטמאכונג צו בעקאנטע פריינד און כלל ישראל איינענע נעמאכטע כשרה וויינען

מיר מאכען בעקאנט פאר'ן אידישען פובליקום, אז מיר האבען געעפענט א וויינערי און מיר מאנפעקטשורען אלערליי וויינען פון די בעסטע קוואליטיס און כשר בתכלית הכשרות וההדור אין אלע פרטים. אונזערע וויינען ווערען געמאכט ביי אונז אליין און יעדער באטעל טראגט אונזער נאמען וואס דאס איז א גאראנטיע פאר כשרות און קוואליטי.

מיר האבען אויך רבנים מובהקים וואס קומען שטענדיג אין אונזער וויינערי און זאגען עדות אויף דעם תכלית ההדור אין אונזער פלייס.

שטעלט זיך גלייך אין פערבינדונג מיט אונז און מיר פארזיכערען אייך מיט פולער צופרידענהייט אין אלע הינזיכטען.

**PURITAN WINES, Inc.**

117 LEWIS STREET

NEW YORK CITY

Phone ORchard 4-7544

ש. ה. גאנעלעב, שו"ב בניו-יארק

